

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za povijest umjetnosti

Diplomski rad

Konzervatorska studija- dvorac Poznanovec

Božica Breber

Mentor: dipl. ing. arh., dr. sc. Zlatko Jurić, redoviti profesor

ZAGREB, 2018.

Temeljna dokumentacijska kartica

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
Odsjek za povijest umjetnosti
Diplomski studij

Diplomski rad

KONZERVATORSKA STUDIJA- DVORAC POZNANOVEC **Conservation plan- castle Poznanovec**

Sažetak:

Dvorac Poznanovec je građen na prijelazu iz XVIII. u XIX. stoljeće, kada je taj posjed bio u vlasništvu obitelji Sermage. Prije same izgradnje današnjeg dvorca, posjed je doživio česte promjene vlasnika. Nakon obitelji Sermage, dvorac dolazi u vlasništvo obitelji Ritter, no 1945. godine vlasnici bivaju ubijeni čime dvorac postaje općenarodna imovina. Ta godina je bila prekretnica za dvorac jer tada počinje sustavna devastacija dvorca, a njegovo neodržavanje traje i danas. U samom radu je opisano današnje stanje popraćeno fotografijama i potrebne intervencije, a radi oštećenja žbuke, postale su vidljive i neke promjene na građevini koje do sada nisu zabilježene. U radu su prisutna i neka razmatranja o samom značaju dvorca s naglaskom na umjetnički i značaj za zajednicu. U konačnici, rad se zaključuje s promišljanjima o potencijalnoj budućnosti dvorca.

Rad je pohranjen u: knjižnici Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Rad sadrži: 69 stranica i 33 reprodukcije. Izvornik je na hrvatskom jeziku.

Ključne riječi: dvorac Poznanovec, obitelj Sermage, obitelj Ritter, konzervatorska studija

Mentor: dipl. ing. arh., dr. sc. Zlatko Jurić, redoviti profesor

Ocjenjivači: dipl. ing. arh., dr. sc. Zlatko Jurić, dr. sc. Marko Špikić, dr. sc. Franko Ćorić

Datum prijave rada: 23.1.2018.

Datum predaje rada: 18.8.2018.

Datum obrane rada: _____

Ocjena: _____

Ja, Božica Breber, diplomantica na Istraživačkom smjeru modul 4 (Konzervatorstvo) diplomskoga studija povijesti umjetnosti na Odsjeku za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, izjavljujem da je diplomski rad pod nazivom Konzervatorska studija – dvorac Poznanovec rezultat mog istraživanja je u potpunosti samostalno napisan. Također, izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije izravno preuzet iz nenavedene literature ili napisan na nedozvoljen način, te da se tekst u potpunosti temelji na literaturi kako je navedeno u bilješkama, uz poštivanje etičkih standarda u citiranju i korištenju izvora.

U Zagrebu, 28. rujna 2018.

Sadržaj

UVOD.....	1
KONZERVATORSKA STUDIJA.....	2
PREGLED LITERATURE.....	4
POVIJEST	6
PRIJE 1945. GODINE.....	6
<i>Počeci Sutinskog i Poznanovca.....</i>	<i>6</i>
<i>Obitelj Sermage.....</i>	<i>9</i>
<i>Zdanje koje je prethodilo današnjem dvorcu.....</i>	<i>14</i>
<i>Obitelj Ritter.....</i>	<i>16</i>
NAKON 1945. GODINE	20
<i>Elaborat o dvorcu objavljen u radu Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske- stanje i mogućnosti uključivanja u</i>	
<i>suvremeni život, 1970.....</i>	<i>23</i>
<i>Izvjешće o stanju konstrukcije objekta, 1992.....</i>	<i>25</i>
<i>Nesuglasice oko vlasništva.....</i>	<i>26</i>
SADAŠNJE STANJE.....	27
GLAVNO PROČELJE.....	28
DVORIŠNO PROČELJE	32
BOČNE FASADE.....	37
UNUTRAŠNJOST	39
PROCJENA I UTVRĐIVANJE ZNAČAJA	45
PROBLEMATIKA KOD POVIJESNO-UMJETNIČKE VALORIZACIJE DVORACA I DEFINIRANJA KULTURNO-POVIJESNOG	
ZNAČAJA.....	48
PRIJEDLOZI ZA POVEĆANJE ZNAČAJA SPOMENIKA ZA ZAJEDNICU	49
POTREBNE INTERVENCIJE.....	51
POTENCIJALNA BUDUĆNOST DVORCA.....	53
ZAKLJUČAK.....	56
LITERATURA	57
POPIS SLIKOVNIH PRILOGA	60
PRILOZI.....	62
KRONOLOŠKI PREGLED.....	62

UVOD

U kontekstu Hrvatskog zagorja se često navodi brojnost dvoraca, no nažalost radi njihove količine, mnogi su u alarmantnom stanju i svakim danom sve više propadaju. Jedan od njih je i dvorac Poznanovec koji je smješten u općini Bedekovčini. Razlog odabira dvorca Poznanovca osim njegova stanja je i nevidljivost od strane lokalnog stanovništva i mala istraženost.

Koristeći se uputama za pisanje konzervatorske studije, no u jednom prilagođenom izdanju, prvo će se ukratko definirati što je to konzervatorska studija i započeti s kratkim pregledom literature. Detaljnije informacije iz literature će doći do izražaja u povijesnom pregledu razvoja lokaliteta i građevine koje će biti podijeljeno na dva perioda - prije 1945. i nakon 1945. godine jer je upravo ta godina bila početak lošeg stanja dvorca koje traje sve do danas unatoč manjim intervencijama.

Također, u radu će se dati opis sadašnjeg stanja uz niz fotografija koje ga dokumentiraju, a uključuju fasade glavnog pročelja, dvorišnog pročelja, bočne fasade i stanje u unutrašnjosti građevine. Nadalje, kako sam značaj građevine ima veliku ulogu u odluci o budućoj intervenciji, spomenut će se neki elementi koji građevini povećavaju značaj te aspekti koji ga mogu potencijalno povećati s posebnim naglaskom na značaj spomenika za zajednicu.

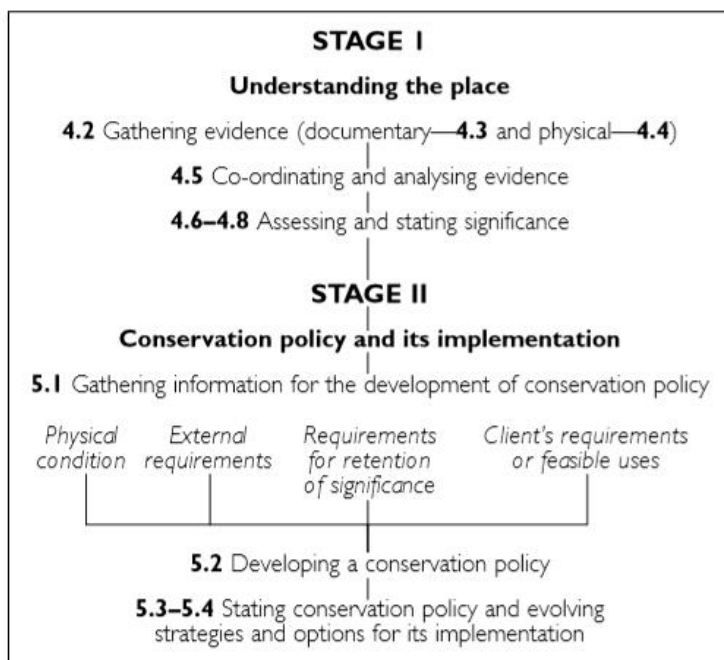
S obzirom na sadašnje stanje, potrebno je i osvrnuti se na potrebne intervencije kako bi se građevina zaštitila te kako bi se usporilo njeno propadanje. U konačnici, raspraviti će se o potencijalnoj budućnosti dvorca s naglaskom na kulturni turizam.

KONZERVATORSKA STUDIJA

*„A conservation plan is a guide to future action,
it is therefore a beginning, not an end.”¹*

Za pisanje ovog rada kao temelj ću koristiti neke od uputa iz sedmog izdanja rada *Conservation plan: A guide to the preparation of conservation plans for places of European cultural significance* čiji autor je James Semple Kerr. Sedmo izdanje je objavljeno 2013. godine.

Prije svega treba definirati što je konzervatorska studija. U radu se navodi kako je to dokument koji definira značaj lokaliteta i postupke kojima se on može zadržati u budućoj uporabi i razvoju. Iako postoje razne upute, navodi se kako se one koriste kao početna točka jer je svaki lokalitet različit sam po sebi. Kao jedan od ciljeva konzerviranja se navodi vraćanje ili otkrivanje značaja lokaliteta i osiguravanje njegove budućnosti.²

Slika 1. Elementi konzervatorske studije (Semple Kerr, 2013:3)

¹ Semple Kerr, 2013:29

² Semple Kerr, 2013:1-2

Prvi segment kod izrade konzervatorske studije je razumijevanje lokaliteta i njegova značaja tako da se istakne njegova vrijednost za znanstvenike, ali i društvo. U spoznaji vrijednosti lokaliteta, ključno je prikupiti sve dokaze poput raznih dokumenata, publikacija, nacрта, fotografija, planova pa čak i usmene predaje lokalnog stanovništva. Naravno, neki spomenici skoro da i nisu dokumentirani, neki su možda imali relevantnu dokumentaciju, ali su ju izgubili u požaru, poplavi i slično. Također, značaj fizičkih (materijalnih) informacija je neizostavan: „*the fabric of a place is the most accurate document of its history*”. Navodi se kako nam fizički dokazi govore priču koja se je stvarno dogodila, a ne nečije pretpostavke o tome što se moglo dogoditi. Nakon što se sve informacije prikupe, potrebna je analiza koja treba obuhvaćati razvoj lokaliteta tijekom povijesti, razloge i kontekst promjena uključujući potrebe vlasnika i korisnika te druge aspekte koji mogu stvoriti temelj za procjenu značaja. Nakon sakupljanja i analize dokumentacije, slijedi odabir kriterija za procjenu značaja spomenika. Nakon odabranih kriterija i njihove analize spomenik se smješta u jednu od kategorija ovisno o rezultatima- izniman značaj, velik značaj, osrednji značaj i mali značaj.³

Sljedeći korak je određivanje smjera za budući razvoj lokaliteta za koji su ključne informacije o zahtjevima i ograničenjima na temelju njegova značaja, zahtjevima i resursima naručitelja, fizičkom stanju i ostalim zahtjevima koji se moraju uzeti u obzir poput raznih propisa i zakona (primjerice *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara*). Posljednji korak jest razvijanje strategije za implementaciju.⁴

Naravno, kako u ovom slučaju nema naručitelja, rad neće slijepo pratiti upute već će ih primijeniti u jednom izmijenjenom obliku.

³ Semple Kerr, 2013:3-21

⁴ Semple Kerr, 2013:3-22

PREGLED LITERATURE

U povijesnoumjetničkom kontekstu, dvorac Poznanovec se prvi put spominje 1913./14. godine u djelu *Spomenici kotara Krapina i Zlatar* autora Gjura Szabe. Taj rad je prvi put objavljen u Vjesniku Hrvatskog arheološkog društva, no 1914. godine Zemaljsko povjerenstvo za očuvanje umjetničkih i historičkih spomenika u Kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji radi otisak tog djela koje daje pregled spomenika iz područja Krapine i Zlatara te donosi niz fotografija i ilustracija.⁵

Nadalje, dvorac Poznanovec spominje i Stjepan Belošević, župan Županije varaždinske i slobodnog kraljevskog grada Varaždina. Prvo ga spominje 1926. godine u knjizi *Županija Varaždinska i slobodni i kraljevski grad Varaždin* gdje opisuje prirodne i kulturne znamenitosti na području današnje Krapinsko zagorske županije.⁶ Godine 1932. objavljuje putopis *Zagorskom željeznicom i njezinim pobočnim prugama* gdje opet opisuje lokalitete, no fokusira se na one koji su bliže pruži kojom putuje.⁷

Gjuro Szabo opet spominje dvorac Poznanovec u tekstu *Hrvatsko zagorje (Od Zagreba do Varaždina)* 1936. godine za prigodni broj Glasnika Jugoslavenkog profesorskog društva povodom tristote godišnjice gimnazije u Varaždinu.⁸ Tri godine kasnije, objavljuje djelo *Kroz Hrvatsko zagorje* u kojem većinom ponavlja ono što je pisao u prethodnim djelima, no ipak nadodaje kako arhitektura dvorca Poznanovca pripada nekom francuskom arhitektu.⁹

Nerijetko se posjed Poznanovca spominje i u kontekstu Sutinskog (današnje Sutinske Toplice) pa tako značajan povjesničar Emilij Laszowski 1943. godine piše rad *Sutinsko i Poznanovec* u kojem je najviše naglasak na vlasništva posjeda i obitelji koje su tamo živjele.¹⁰ Od njega jedino još Baltazar Adam Krčelić piše detaljnije o obitelji Sermage koji su bili jedni

⁵ Szabo, 1914

⁶ Belošević, 1926

⁷ Belošević, 1932

⁸ Szabo, 1936

⁹ Szabo, 1939

¹⁰ Laszowski, 1943

od vlasnika u svom djelu *Annuae ili povijest od uključivo 1748. godine i sljedećih (do 1767) na znanje potomstvu*.¹¹

Sljedeća značajna djela koja se odnose na dvorac Poznanovec su pisana nakon Drugog svjetskog rata u periodu kad je devastacija dvorca uzela maha. Godine 1970. Anđela Horvat, Štefica Habunek-Moravec i Nada Aleksić objavljuju elaborat Republičkog zavoda za zaštitu spomenika pod nazivom *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske- stanje i mogućnosti njihova uključenja u suvremeni život* pri čemu je posebno knjiga za dvorce, a posebno za kurije. One daju kratak opis dvorca, a naglasak stavljaju na tadašnje stanje, navode potrebne intervencije, namjenu te preporučenu namjenu.¹² Nadalje, Anđela Horvat u još dva članka detaljnije spominje dvorac Poznanovec. Oba su objavljena u časopisu Kaj. Prvi je objavljen 1980. godine pod nazivom *Pregled spomenika kulturne općine Zabok*¹³, a drugi je objavljen godinu nakon toga i posvećen je u potpunosti dvorcu Poznanovcu.¹⁴

Nadalje, preglede dvoraca Hrvatskog zagorja daje Mladen Obad-Šćitaroci u knjizi *Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja*, objavljenoj 1991. godine. U kontekstu baroknih dvoraca, važno je djelo *Barokni dvorci Hrvatskoga zagorja* Vladimira Markovića iz 1995. godine te članak *Dvorci bedekovčanskog kraja* iz 1997. godine u monografiji općine Bedekovčine.

¹¹ Krčelić, 1952 (1901)

¹² Horvat, Habunek-Moravec, Aleksić, 1970

¹³ Horvat, 1980

¹⁴ Horvat, 1981

POVIJEST

Pregled povijesti ovog dvorca je podijeljen u dva dijela. Prvi dio obuhvaća razdoblje od samih početaka razvoja Poznanovca kao mjesta i posjeda, uključujući ovo današnje zdanje, ali i prethodno. Iako ne postoji mnogo informacija niti istraživanja o tome periodu, iz pročitane literature se može zaključiti kako je unatoč promjenama vlasništva, posjed bio relativno dobro održavan. Drugi dio pregleda se odnosi na razdoblje koje nastupa nakon ubojstva zadnjih vlasnika nakon čega je uslijedila devastacija i nemar koji traje i danas.

Prije 1945. godine

Počeci Sutinskog i Poznanovca

Laszowski navodi kako toponim Poznanovec zasigurno potječe od imena Poznan te da postoji mogućnost da je tamo u XV. ili XVI. stoljeću živio neki Poznan prema kojemu je mjesto dobilo ime. Kako je poznanovečki posjed nekoć bio povezan sa Sutinskim (današnje Sutinske Toplice), spomenut će se i neka ostvarenja vlasnika Poznanovca i u Sutinskom koje se prvi put spominje u XIII. stoljeću. Naziv *Sutinsko* (*Szutiszka*, *Szotiszka*, *Sotischa*, *Szutinszka*) je proizašao iz topografskog položaja koji podrazumijeva točku koja se nalazi u tjesnacu između dva brda. Sutinsko je imalo i svoj kaštel, no on je već u XVI. stoljeću počeo propadati, a s raznim diobama zemljišta su se počele graditi nove građevine, među kojima je i dvorac Poznanovec.¹⁵

O Sutinskom skoro dva stoljeća nije bilo nikakvih podataka nakon prvog spomena, a jedino što se zna da su vlasnici tadašnjih posjeda izumrli u osmom desetljeću XV. stoljeća čime su posjedi pripali kruni. Na preporuku meštra kraljevskih tavernika Ivana Tuza od Laka, kralj Matija Korvin daruje Jurju Golcu imanje Sutinsko i pravo na sakupljanje maltarine darovnicom izdanom u Olomucu 6. kolovoza 1479. godine. Prema nalogu kralja, zagrebački kaptol uvodi Golca u posjede Sutinskog 6. veljače 1480. godine. Nadalje, kralj Marija Korvin

¹⁵ Laszowski, 1943:6

ponovno izdaje darovnicu 1487. godine vrhu Sutinskoga po kojoj je Golac opet uveden 1488. godine. Golac je imao sina Ivana i kći Katarinu, no kako sin nije imao potomaka, posjedi dolaze u Katarinino vlasništvo. Ona se prvo udaje za Ivana Stubičkog, a drugi put za Ivana Forčića de Butina Vas koji bijegom od Turaka dolazi iz Like u Zagorje. Naravno, njihovom ženidbom, novi vlasnik posjeda postaje obitelj Forčić. Laszowski navodi kako Forčić nije bio u najboljim odnosima sa susjedom Stjepanom Humskim de Hum te da su imali razne sporove oko posjeda, a spominju se čak i oružani sukobi i pljačke te parnica protiv Humskog. U vrijeme kada pada Petar Keglević u nemilost kralja, pada i Ivan Forčić radi nevjere (*nota infidelitatis*) čime gubi svoja imanja. Forčićeve posjede kralj Ferdinand I. darovnicom izdanom u Meisenu 4. ožujka 1547. godine daje Ambrozu Gregorijanečkom, vlasniku Medvedgrada, ali i Forčićevom rođaku (Veronika, kći njegove žene Katarine je bila udana za Ambroza Gregorijanečkoga). Nadalje, Forčićeva sestra Ana je bila udana za Melkiora Botku od Diakovca te postoji podatak kako su 25. svibnja 1547. godine pred zagrebačkim kaptolom ustupili svoj dio imanja u Sutinskom Ambrozu i njegovom sinu Stjepanu uz uvjet da ako Gregorijanečki ostanu bez potomaka, da posjede dobiju nasljednici Melkiora i Ane. Također, u tom ugovoru se navodi kako je sutinski kaštel bio gotovo zapušten i bez krova. Ivan Forčić umire između 4. ožujka i 19. lipnja 1547. godine, a te iste godine Katarina prodaje svoja imanja sinu Ivanu, što je potvrdio kralj Ferdinand 19. lipnja 1547. godine.¹⁶

Imanje u Poznanovcu je bilo barem u djelomičnom vlasništvu Forčića. Ivan Forčić mlađi, 5. srpnja 1548. godine daruje polovicu posjeda svojoj sestri Ani Botki što obuhvaća posjede na u Sutinskom, Maču, Poznanovcu, Beretincu i Bužinu što je ujedno i prvi spomen Poznanovca. Nadalje, nastavljaju se i nesuglasice s Humskima pa tako postoje zapisi o tome kako je Humski pustošio posjede Forčića i obrnuto. Alodij u Poznanovcu se spominje 1573. godine kada je Stjepan Gregorijanečki založio posjede koji su mu pripali po majci. Godine 1581., Stjepan Gregorijanečki prodaje svoju kuriju u Poznanovcu, kao i kmetove i zemlju Ivanu Hrčiću za 200 forinti, a 1585. godine je založio za 800 forinti Ivanu Hrčiću svoj dio u Poznanovcu s kućom i plemićkim dvorom te kmetove. Godine 1588. u posjed Poznanovca se uvodi i Krsto Bedeković, a 1604. godine Andrija Bedeković daje svoj dio u Poznanovcu Mihalju Selničkom. Stjepan Gregorijanečki opet prodaje 1610. godine svoje posjede u Sutinskom, Poznanovcu i Bužinu Krsti Bedekoviću, nakon čega je uslijedio prosvjed Stjepana Domjanića koji tvrdi kako ima prava na posjede kao izravni potomak Đure Golca. Nova dioba imanja Sutinskog i Poznanovca se dogodila 1612. godine kada kanonik Petar Selnički dobiva

¹⁶ Laszowski, 1943:3-8

imanje u Poznanovcu, a 1618. godine odstupa svoj dio u Poznanovcu i Sutinskom svom nećaku Nikoli Selničkom i njegovoj ženi Kati Zvirčić, a godinu kasnije svoj dio u Poznanovcu založi Đuri Blažijeviću i njegovoj ženi Elizabeti, kćeri Mihalja Selničkog. Nadalje, 1637. godine se spominje kako Marta Gregorijanečka zalaže svoj dio u Poznanovcu Elizabeti Selničkoj. Godine 1664. dvor u Poznanovcu zalaže Katarina Vitez Gjuri Vardinjeju, a Marta Puhakovačka pripisuje svoj dio u Poznanovcu svom mužu Gašparu Manigi. Prava u Sutinskom i Poznanovcu je imala i obitelj Lastasinus. Oko Sutinskog je Petar Keglevec i dalje stjecao posjede i vlastelinska prava:

- godine 1661. prima u zalog za 10 forinti neku šumu od Marka Sedaka
- godine 1695. založio mu je Ivan Horvatić kuriju u Maču za 150 forinti na 50 godina
- godine 1696. dobiva još posjede u Maču od Gaspara Grekšića¹⁷

S obzirom na brojne kupnje posjeda oko Sutinskog i Poznanovca, može se zaključiti da su oni bili prilično rascjepkani i vlasnički komplicirani, no uočava se da Petar Prašinski de Prašno nastoji to ujediniti raznim kupovinama koje su zabilježene:

- godine 1682. kupnjom dijelova u Sutinskom, Maču, Bukovcu, Bankovu i Gradišću od Stjepana Vučkovića,
- godine 1682. kupnjom nekih kmetova u Sutinskom od Suzane Šišničke, 1686. kupnjom od Jurja Bobinca
- godine 1686. kupnjom posjeda u Sutinskom, Maču, Poznanovcu, Bukovcu, Orehovici i Zadrovcu.¹⁸

Petar Prašinski je bio varaždinski podžupan, a supruga mu je bila Barbara Šišinačka s kojom je imao kći Maksimilijanu preko koje će poznanovečki posjed prijeći u ruke obitelji Sermage udajom za Petra Troila Sermagea. Navodi se kako je Maksimilijana dosta boravila u Poznanovcu te da je njezin muž dogradio i uredio dvor. Ona umire tamo 1747. godina za vrijeme poroda.¹⁹

¹⁷ Laszowski, 1943:8-13

¹⁸ Laszowski, 1943:13

¹⁹ Laszowski, 1943:16

Obitelj Sermage

Najraniji pregled obitelji Sermage daje Adam Krčelić, a započinje ga viješću o smrti barunice Julijane Sermage i njezina opisa:

„Bila je to žena birane ljepote, pravilno razvijena i besprijeekorna tijela; ljepotu tijela zadržala je i u starosti. Priroda ju je obdarila silnom dražesti, a čudi je bila, štono kažu, žovijalne, t. j. stvorene za veselje. Znala je šala i bezbroj priča sa zgodnim i prikladnim završetkom. Bila je pronicava i pružala je primjer, kako treba živjet; nije naime bila ni rasipna ni škrt, a znala se prilagoditi prilikama.”²⁰

Krčelić o njoj piše kako je nakon smrti cara Leopolda napustila mjesto dvorske dame i živjela na imanju Mickovo. Udala se za Josipa Sermagea koji je postao predsjednik Banskog stola čime je obitelj Sermage stekla popularnost u Hrvatskoj, a navodi se da je obitelj bila porijeklom iz Burgundije. Nadalje, Krčelić piše o sporu za kuriju Lužnicu koji se dugo vodio, no u kojem oni dobivaju posjed i 2000 rajnskih forinti. Josip Sermage umire 2. studenog 1746. godine, a te iste godine nakon njegove smrti, Julijana biva priznatom kao nasljednica imanja grofa Čikulinja koji je umro bez potomaka 16. lipnja 1746. godine. Imanja koja ona nasljeđuje od Čikulinja su: Novi Dvori, Stubica, Šestine, Harmica i Krapina. Osim imanja, dobiva 18000 forinti kao Čikulinijevu ostavštinu te 24000 forinti koje dobiva od Najšića za Konjščinu. Navodi kako su Julijana i Josip imali šesnaestero djece, no da su umrli svi osim Petra Troila. Krčelić navodi kako je Julijana živjela skromnim životom, a nagomilano bogatstvo je ostavila Petru koji se je tada vratio iz Beča. On je prvo bio oženjen s Maksimilijanom Prašinski, kao što je već prije spomenuto, a nakon njene smrti oženio se za Anom Marijom, udovicom Petra Keglevića.²¹ Svojom ženidbom s Maksimilijanom, Petar stječe imanja Sutinsko, Poznanovec, Podgrađe i Bistricu te dijelove u Krapini i Ladanju. Nakon Maksimilijanine smrti, Petar ženidbom Ana Marije Keglević (udovica Petra Keglevića) dobiva i one posjede u Sutinskom i Poznanovcu koje je stekao Petar Keglević.²² Navodi se kako se je bojao da mu se neće osporavati pravo na posjedovanje imanja pa je opet došao u Beč i platio plemićki list da ne bi slučajno smatrali da nije plemić te je kupio naslov grofa, iako je već tada smatran barunom. Svoj indigenat je dokazao i pred Sudbenim stolom

²⁰ Krčelić, 1952:405

²¹ Krčelić, 1952:405-406

²² Laszowski, 1943:17

kada je podban Ivan Rauch pokušao osporiti to. Kasnije je kupio čast komornika te položaj potpukovnika u banskoj Krajini.²³

Petar Troilo i Maksimilijana su imali sina Petra Ivana koji je bio oženjen za Josipu Keglević i s kojom je imao sina Henrika. Henrik je bio oženjen za groficu Reginu Oršić. Laszowski navodi kako su Sermagi u XVIII. stoljeću podigli novi dvor kojeg su uredili vrlo otmjeno, no o samom dvoru ne piše ništa detaljnije. Spominje samo Sutinske Toplice koje su bile zapuštene u vrijeme kada Henrik preuzima upravu sutinsko-poznanovečkih posjeda pa ih je on uredio i sagradio nad vrelom građevinu 1809. godine o čemu svjedoči natpis nad ulazom u zgradu.²⁴ Neki članovi obitelji Sermage su imali prilično visok status. Primjerice, tri člana su bili vrhovni ravnatelji školstva u Hrvatskoj.²⁵

Uz Laszowskog i Gjuro Szabo današnji dvorac smješta u XVIII. stoljeće, dok Vladimir Marković i Anđela Horvat preciziraju dataciju na prijelaz iz XVIII. u XIX. stoljeće. Nadalje, Anđela Horvat navodi da je podignut vjerojatno za vrijeme Petra Ivana Sermagea. U nastavku će se dati samo kratki pregled dvorca koristeći literaturu, no neki njegovi dijelovi će se u kasnijim poglavljima detaljnije obraditi.

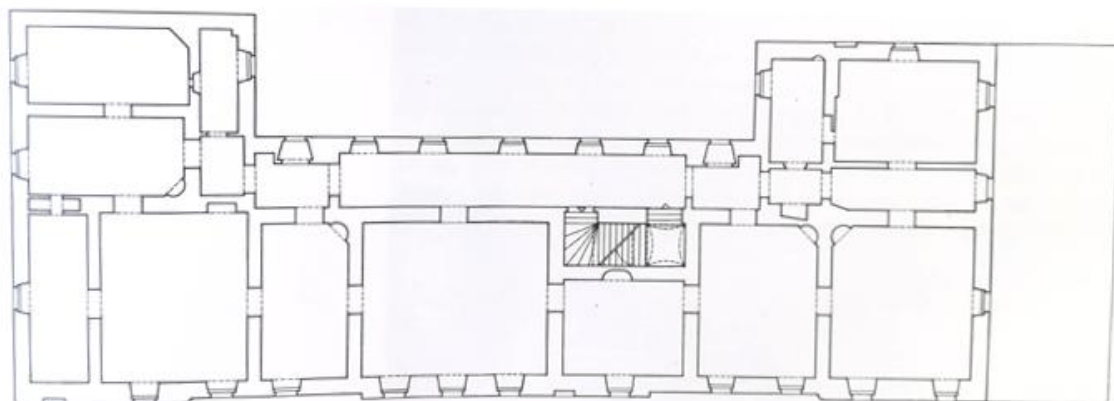
Dvorac je U tlocrta, ali s izduženim glavnim krilom i vrlo kratkim bočnim krilima, a krovište jednake visine natkriva sva tri krila. Prostorije su bile u prizemlju svođene češkim kapama i bačvastim svodovima, a na katu su bili stropovi. Fasada je naglašena bijelim trakama koje dijele tri etaže, no traka koji dijeli prvu etažu od tavanske se prekida na središnjem rizalitu koji se tek neznatno ističe svojim plitkim istakom. Nadalje, traka koja dijeli prizemlje od prvog kata je plastičnije oblikovana u odnosu na onu koja dijeli potkrovlje od prvog kata. Petoosni središnji rizalit je dodatno naglašen širokom trakom stilizirane rustike na uglovima. Sam ulaz u dvorac je označen segmentnim otvorom i širokim obrubom. U istoj osi s dvorišne strane se nalazi isto segmentni otvor, no ovdje se razdjelna linija ne prekida već se nastavlja do pravokutnika unutar kojeg je upisan portal. Za razliku od glavnog pročelja koje ima kvadratne i pravokutne prozore, na dvorišnoj strani se nalaze polukružni prozori na prizemnoj etaži.²⁶

²³ Krčelić, 1952:406

²⁴ Laszowski, 1943:17-19

²⁵ Jembrih, 1997:173-175

²⁶ Marković, 1995:91

Slika 2. Tlocrt prvog kata (Marković, 1997.)

Ističe se kako je tlocrtno rješenje uglavnom tradicionalno gdje se nalazi dug hodnik s dvorišne strane i pročelni niz prostorija, no samo oblikovanje prostorija i katna podjela prikazuju nov pogled na stambenu arhitekturu gdje je želja za funkcionalnošću i udobnošću bila važnija od strogih načela utemeljenih na simetričnosti prema kojem su se prilagođavale prostorije. Kao novost tadašnjeg stanovanja se navodi niska potkrovnna etaža koja je djelomično bila namijenjena stanovanju posluge. Glavna prostorija na prvom katu koja zauzima tri od pet osi prozora koje se nalaze na središnjem rizalitu, prelazi svojom visinom u potkrovnnu etažu čime je ona bila osvijetljena s dva niza prozora. Također, bila je ispunjena iluzionističkim prikazima arhitekture koji se donekle mogu predočiti na nekim starijim fotografijama. Nadalje, glavna prostorija se ne nalazi u sredini glavnog krila već je ona pomaknuta kako bi se bolje iskoristio prostor i ulaz u dvorac neposrednije povezao sa stubištem. Također, središnji rizalit je simetričan i ne odaje promatraču dojam da je središnja dvorana zapravo manjih dimenzija. Ono što isto može zavarati promatrača jest jedan od pet prozora na rizalitu koji je zapravo slijep jer se na tom mjestu nalazi pregradni zid između dvorane i prostorije pored. Također, ta prostorija pored svojom veličinom prelazi rizalit.²⁷

²⁷ Marković, 1997:71

Slika 3. Glavno pročelje (MK, UZKB – F, inv. br. 56174)

Okolo dvorca se je prostirao perivoj. U osi glavnog ulaza je bila dvjesto metara duga aleja jablanova kojom se je pristupalo dvorcu. Ispred dvorca pravac perivoja prelazi u elipsu čime je to bio najdekorativniji dio dvorca. Navodi se kako je perivoj bio ispunjen egzotičnim grmljem i cvijećem te stablima od kojih se ističe američki kesten (*Aesculus octandra*), kao jedini takav primjerak u povijesnim vrtovima sjeverne Hrvatske. Nadalje, cijeli kompleks je obuhvaćao voćnjak i vrt (zapadno od prilazne aleje), oranžeriju u perivoju između vrta i dvorca, ribnjak i šest gospodarskih zgrada.²⁸

Dvorac se stilski smješta u kasnobarokni klasicizam. Iako Gjuro Szabo navodi kako je projekt francuskog porijekla, Marković navodi kako je to teško prihvatiti jer postoje austrijski srodni primjeri od čega navodi Bruckenkopfgasse u Grazu koja je građena u razdoblju od 1785. do 1790. godine.²⁹

²⁸ Šćitaroci, 1991:228-230

²⁹ Marković, 1995:91

Slika 4. Unutrašnjost, detalj (MK, UZKB – F, inv. br. 56179)

Zdanje koje je prethodilo današnjem dvorcu

Kao što je već prije spomenuto, sam posjed u Poznanovcu se prvi put spominje 1548. godine kada Ivan Forčić daruje polovicu posjeda svojoj sestri. Osim raznih ugovora, jedino što se spominje o prethodnom zdanju jest to kako je Petar Troilo Sermage dogradio i uredio dvorac.³⁰ Pretpostavlja se da je Ivan Forčić izgradio kuću ili majur i tako formirao zasebno imanje.³¹ U kontekstu tog uređenja dvorca, Anđela Horvat navodi kako se u tom dvoru 1742. godine spominje i kapela sv. Marije koja je pripadala župi Mače, no nije jasno od kuda ta informacija proizlazi. Iako se današnji dvorac gradi u vrijeme obitelji Sermage, u ovom poglavlju će se samo ukratko spomenuti prethodno zdanje.

Današnji dvorac je jako slabo istražen, a prethodni još i manje - u literaturi se niti ne spominje. Za neki kratki osvrt o prethodnoj građevini mi je poslužila web stranica www.mapire.eu. Hrvatski državni arhiv je bio jedan od suradnika u stvaranju, a ono što posebice koristi su karte vojnih izmjera Habsburške monarhije od kojih postoje tri izmjere, a one koje obuhvaćaju dvorac Poznanovec su:

- prva vojna izmjera, 1783-84.,
- druga vojna izmjera, 1865-69.,
- treća vojna izmjera, 1869-87.
- te katastarske karte iz XIX. stoljeća.³²

Ono što je zanimljivo kod ove stranice je to što postoji mogućnost reguliranja prozirnosti slojeva od kojih je jedan sloj odabrana karta, a u drugom je sadašnji prikaz. Iako se prikaz starije građevine L oblika u ovom alatu nalazi južnije od današnjeg, to ne treba nužno biti slučaj jer je nemoguće za očekivati točnu podudarnost tih dviju karata. Iz prikaza, o prethodnoj građevini se može samo zaključiti da je L oblika, kao što je već prije spomenuto te da postoji dvorište nepravilna oblika. Ono što je očito jest to da današnja građevina nije zasigurno mogla biti sagrađena prateći većim dijelom gabarite stare građevine ili čak na njezinim temeljima jer im je orijentacija suprotna. Naime, prema ovom prikazu (ako je

³⁰ Laszowski, 1943:17

³¹ Šćitaroci, 1991:230

³² <https://mapire.eu/en/> (18.7.2018.)

točan!), duže krilo starog dvorca je orijentirano u smjeru jugozapad-sjeveroistok, dok je glavno krilo današnjeg dvorca orijentirano sjeverozapad-jugoistok.

Slika 5. Prva vojna izmjera Habsburške monarhije - Poznanovec, 1783-1784.
(<https://mapire.eu/en/browse/country/firstsurvey/>)

Na karti druge vojne izmjere rađenoj od 1865-1869. godine za ovaj kraj je vidljiv današnji dvorac. Jedino što bi moglo asociirati na staru građevinu je malen dio jugozapadno od dvorca, no o tome bi se moglo samo nagađati jer konkretnih zapisa i materijalnih dokaza nema ili što je vjerojatnije - još nisu pronađeni. Jedina stvar koja se može sa sigurnošću zaključiti jest ta da 1783./4. današnji dvorac još nije postojao i da se njegova gradnja ne bi smjela datirati u godine prije toga.

Slika 6. Druga vojna izmjera Habsburške monarhije - dvorac Poznanovec, 1865. – 1869.
(<https://mapire.eu/en/browse/country/secondsurvey/>)

Obitelj Ritter

Godine 1851. Adolf Ritter kupuje imanje Poznanovec i Sutinske toplice od Ota Sermagea. Navodi se kako su Ritteri podigli i dijelove kupališne zgrade u Sutinskom i spojili ih natkrivenim mostom sa starom zgradom, a do zgrade se nalazio malen perivoj.³³

O njihovom djelovanju Laszowski piše: „*On i njegovi potomci posvetiše veliki mar ekonomskim prilikama sutinsko-poznanovečkog imanja, tako da se njihovo intenzivno gospodarstvo može smatrati upravo uzornim. Ne manje se to zapaža i u samom poznanovečkom dvorcu, u prekrasnom perivoju, koji ga okružuje. Isto se zapaža i na gospodarskim zgradama.*”³⁴

Možda bi nekima bilo logično za očekivati da postoji više publikacija koje obrađuju na neki način život obitelji Ritter osobito jer informacije o njima zasigurno postoje, no to nije slučaj- njihov utjecaj na život poznanovečkog stanovništva i način upravljanja posjedom u Poznanovcu je u izvorima minimalno obrađen, a u radovima nakon 1945. godine kao da se izbjegava pisanje o njima. Belošević spominje kako su u vrijeme njegova pisanja vlasnici Draga Ritter rođ. Cvetković i njezina djeca Greta i Nikola te ih hvali kako vode uzorno gospodarstvo.³⁵ Također, navodi ih i kao suvlasnike ljekovitog kupališta Sutinskih toplica.³⁶ Dio autora opet ponavlja (Laszowski, Horvat) kako su Ritteri vodili uzorno gospodarstvo. Gjuro Szabo ih spominje kao trenutne vlasnike 1914. godine.³⁷ Anđela Horvat u dva članka ih također samo spominje kao zadnje vlasnike.³⁸ Jedino Šćitaroci navodi kako su *tragično izgubili živote za vrijeme Drugoga svjetskoga rata.*³⁹

Prijelomna točka za poznanovečko zdanje je događaj u kojem on postaje općenarodna imovina čime počinje razdoblje sustavnog nemara i devastacije. Kako o tome ne postoji ništa napisano, uz preporuku gospođe Vlaste Horvatić-Gmaz koje se brine za zbirku Kajkavianu u dvorcu Golubovcu, razgovarala sam sa slikarom Željkom Kropfom, a poticaj je bila njegova slika pod nazivom *Priča o Greti Ritter*. Pretpostavka je bila da ako postoji slika pod nazivom *Priča o Greti Ritter*, vjerojatno postoji i neka priča.

³³ Laszowski, 1943:4-19

³⁴ Laszowski, 1943:19

³⁵ Belošević, 1936:64

³⁶ Belošević, 1932:25

³⁷ Szabo, 1914:29

³⁸ Horvat, 1980/81

³⁹ Šćitaroci, 1991:230

Slika 7. *Priča o Greti Ritter*, Željko Kropf (fotografiju poslao autor slike putem e-pošte, 13.7.2018.)

Slika Željka Kropfa je trodijelna slika rađena za roman iz njegovog novog tematskog ciklusa *Glas tame*, a samim time sadrži i spoj ljubavnih i povijesnih elemenata. Iz interpretacije Tine Marušić objavljene u časopisu *Hrvatsko zagorje*, posebno mi se ističe sljedeći citat koji daje jedan uvod i u ovu priču o nesretnoj sudbini posljednjih vlasnika, ali i jednog spomenika kulturne baštine:

„Muškarac u ruci drži kist, simbol slikarstva, čime se gledatelju nameće iluzija – slika li muškarac crvenom bojom na kistu vlastitu nesretnu sudbinu u crvenoj liniji iza koje dolazi utvara s kosom – smrt ili je smrt ta koja rubom kose nagoviješta nadolazeću nesreću? Crvena krvava linija razdvaja crni od bijeloga apstraktnoga prostora (obrisi Gretina dvorca iz trećega dijela), a tama prevladava.”⁴⁰

O događajima koje slikar spominje je čuo od svog djeda. Nakon što im je majka umrla, Nikola i Greta se nastavljaju brinuti o posjedu. Nikola se viđao s jednom udovicom, no niti jedan od njih nije sklopio brak. Za tadašnji Poznanovec rabi izraz *mala Moskva*. Pred konac rata, organizirao se sastanak na kojem je bilo rečeno da će se razdijeliti njihova zemlja. Naravno, za potpuni plan nisu znali svi ljudi već samo nekolicina. Ono što je uslijedilo jest mučeničko ubojstvo Nikole koji je prema pričama bio ohol te *milosrdnija* smrt Grete na stubištu dvorca puškom. Ona je voljela pse, pa tako ni oni nisu ostali živi uslijed tog krvoločnog čina. Nadalje, navodi kako su i mnogi mještani bili uplašeni prilikom tog

⁴⁰ Marušić, 2016:98-99

događaja. Nakon što su oni ubijeni, uslijedila je pljačka, a pljačkalo se sve što se moglo opljačkati: namještaj, posuđe, vino, umjetnine i slično, te su se počeli dijeliti njihovi posjedi.⁴¹

Naravno, za detaljniju sliku o obitelji Ritter, ali i o sličnim sudbinama drugih vlasnika sličnih zdanja i sudbina, potrebno je prikupiti i druge priče mještana i to bi trebalo čim prije kako se one ne bi počele gubiti iz kolektivnog sjećanja. U nastavku će se prikazati još nekoliko detalja koji svjedoče o djelovanju obitelji Ritter, a ponajviše Grete i Nikole i njihovom značaju za Poznanovec i okolicu.

Za godinu 1909. se navodi kako se počinje graditi škola u Poznanovcu,⁴² a u izvješću za sljedeću godinu Belošević, kao varaždinski župan navodi kako su Dragica pl. Ritter i njezina djeca Nikola i Marta⁴³ poklonila zemljište za gradnju i vrt novoosnovane i podignute škole u Poznanovcu.⁴⁴

Iako je Nikola možda i stvarno bio ohol i možda manje draži stanovnicima Poznanovca od svoje sestre, imao je utjecaja na zajednicu. Primjerice, u *Lovačko-ribarskom vjesniku* 1929. godine objavljuje tekst o jednom lovištu u Hrvatskom zagorju te navodi:

„Po uzoru odličnih lovišta u susjedstvu počeo sam u siječnju 1926. s racionalnim gajenjem lova. Poreznim općinama Poznanovec i Mače, koje držim u zakupu, pripojio sam, zahvaljujući osobitoj susretljivosti pograničnog susjeda, 80 jutara vlastitog kolosjeka, ležećeg u poreznoj općini Lovrečan, te prema tome iznaša sveukupna površina mog lovišta okruglo 6000 kat. jutara. Nakon reorganizacije lovopaziteljskog osoblja, uveo sam premije i nagrade, usavršio odnosno nabavio i udesio sve potrebno za sistematsko tamanjenje štetnika, uklonio posljednje ostatke brakiraca, zasadio remize i uredio hranilišta, izveo prosjeke u vlastitim šumama, te konačno nabavio za pokus tri serije fazana. Trud bio je doskora naplaćen!”⁴⁵

U nastavku teksta još prilaže tablicu s količinom životinja od 1923./4.-1928./9, a dijeli ih na korisne i štetne životinje gdje se ističe značajan porast u broju korisnih životinja. O djelovanju Nikole Rittera se spominje i u vijesti o slavlju 85-te obljetnice DVD-a Poznanovec gdje se navodi kako je vatrogastvo u Poznanovcu započeto inicijativom Dragutina Kunića 30. kolovoza 1925. godine, a kao prvi predsjednik je bio izabran Nikola Ritter. Također, ističe se kako je 1928. godine Greta Ritter darovala društvu zemlju za izgradnju spremišta. Godine

⁴¹ Razgovor sa slikarom Željkom Kropfom 13.7.2018. u Zaboku

⁴² Belošević, 1910a:139

⁴³ Greta, a ne Marta. Ime je vjerojatno pogrešno napisano u izvorniku.

⁴⁴ Belošević, 1910b:111

⁴⁵ Ritter, 1929:133

1935. Ritteri opet daruju zemlju na kojoj se dograđuje vatrogasni dom koji je za vrijeme rata bio zapaljen.⁴⁶

O Gretinom djelovanju Laszowski spominje doprinos u kapelici BDM bez grijeha začete nasuprot kupališne zgrade u Sutinskim Toplicama. Navodi kako su 1906. godine kapelicu oslikali slikari Sirnik i Strobach koji su u isto vrijeme slikali i župnu crkvu u Mihovljanu, a da je u tome najveće zasluge imala Greta i župnik Bezuk, dok je 1917. godine njezinim nastojanjem i nastojanjem Olge Labaš prikupljena potrebna svota za nabavu novog zvona.⁴⁷

Jedna zanimljivost koju mi je rekao gospodin Željko Kropf jest to kako je Tomislav Krizman učio Gretu, prema riječima grofa Kulmera.⁴⁸ Argument za njezino potencijalno likovno stvaralaštvo se može naći i u drugom izdanju *Kataloga jubilarne izložbe Društva umjetnosti* iz 1905. godine gdje se spominje Ritter Greta u kontekstu škole Otona Ivekovića.⁴⁹ Također, zanimljivo je kako je prilikom pretraživanja informacija u nekim katalogima aukcijskih kuća, pronađeno nekoliko djela u kojima je autorica Grete Ritter, no iako su godine donekle bliske, radi se o drugoj osobi.

Kako dosta informacija o obitelji Sermage donose Krčelić i Laszowski, ovdje se više pažnje posvećuje obitelji Ritter jer nisu ni približno toliko istraženi. Nadalje, navedena su njihova djelovanja koja nisu imala utjecaja samo za njih već su ponajprije usmjerena na razvoj Poznanovca na dobrobit mještana. Osobno vjerujem da postoji mnogo prostora za istraživanje o njima na temelju kojeg se može zasigurno napisati barem jedan kvalitetan rad bilo da se istražuje moguće Gretino likovno stvaralaštvo ili općenito o njima i njihovom utjecaju na zajednicu. Nažalost, iako i ovi detalji o njihovom djelovanju mogu poslužiti kao argument za često spominjano uzorno gospodarenje, ljudska pohlepa i ljubomora su rezultirale tragičnom sudbinom jednog brata i sestre, ali i početkom kraja dvorca u Poznanovcu o čemu će više biti riječi u nastavku rada.

⁴⁶ <http://www.vatrogasni-portal.com/news.php?readmore=5181> (15.7.2018.)

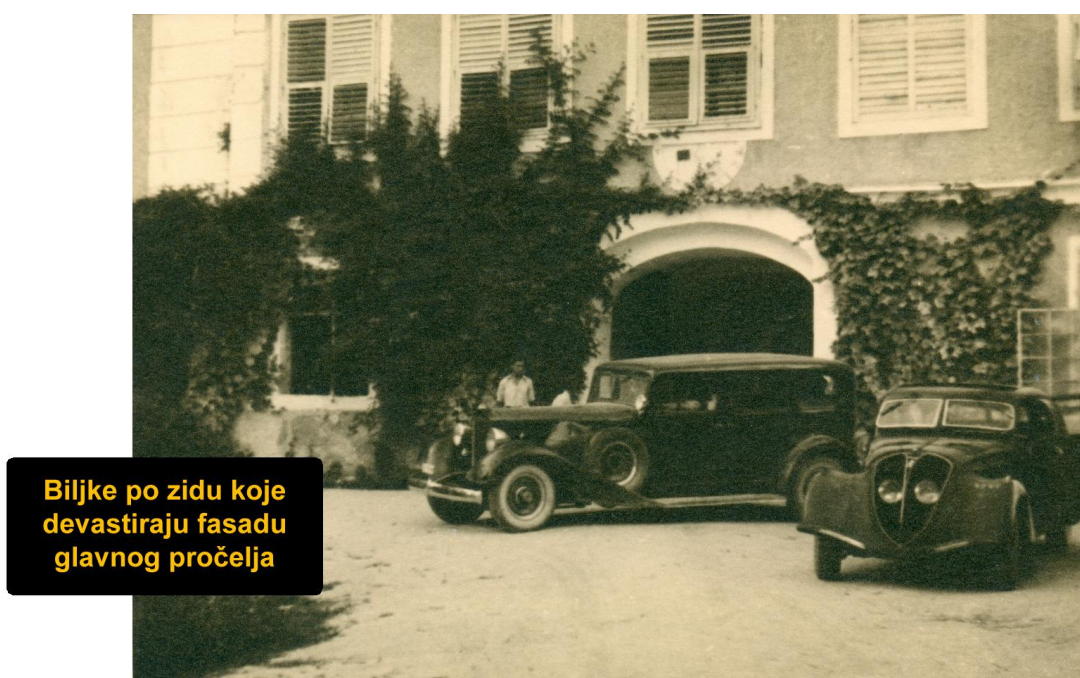
⁴⁷ Laszowski, 1943:5

⁴⁸ Razgovor sa slikarom Željkom Kropfom 13.7.2018. u Zaboku

⁴⁹ Katalog jubilarne izložbe Društva umjetnosti: drugo izdanje, Prva hrvatska radnička tiskara, Zagreb, 1905. (<http://dizbi.hazu.hr/object/view/kAVRcjropA>)

Nakon 1945. godine

Smrt Nikole i Grete je bila velika prekretnica za život dvorca nakon čega on postaje općenarodno dobro. Navodi se kako je republička komisija KOMZA 1947. godine zatekla još dio inventara, no s obzirom na to da postoji fotografija koja prikazuje auto KOMZE ispred dvorca i nekoliko fotografija nakon pljačke datiranih u 1945. godinu, vjerojatno su oni i već tada posjetili dvorac.⁵⁰

Slika 8. Pred ulazom u dvor auto „KOMZE“; snimio Tihomil Stahuljak, 1945., opis dodan naknadno u programu Adobe Photoshop (MK, UZKB – F, inv. br. 4508, br. neg. I-25-f)

Na fotografijama iz 1945. godine koje su prikazane na sljedećoj stranici se još uvijek može naslutiti bogatstvo inventara koji je postojao, no razbacano smeće po podu i obiteljske fotografije prethodnih vlasnika na zidu podsjećaju na tragediju koja ih je zadesila. Kao da se i sam dvorac s nostalgijom prisjeća svojih vlasnika koji su brinuli o njemu i kao da zna da ono što slijedi ne može biti nikako dobro za njegovu sudbinu. Dapače, moglo bi se reći da je i danas njegova budućnost prilično upitna.

⁵⁰ Horvat, 1981:43

Slika 9. Pljačka, 21. 7. 1945. (MK, UZKB – F, inv. br. 51417)

Slika 10. Unutrašnjost, soba nakon devastacije (MK, UZKB – F, inv. br. 56181)

Anđela Horvat prvi put posjećuje dvorac u svibnju 1948. godine i piše o svojim dojmovima i uzbuđenju što će upoznati taj dvorac za koji je Gjuro Szabo 1939. godine napisao da se još uvijek u njemu može udobno stanovati. Na putu prema građevini nailazi na skupine breza, hrastova, jela, smreka i raznog grmlja koji su predstavljali ostatke nekadašnjeg perivoja.⁵¹

Na katu nailazi na duge stolove ispunjene konzervama kojima se hranilo sedamdeset slijepaca kojima je građevina poslužila kao azil te ističe kako je dirljiva inicijativa zajednice da se oni u teškim poratnim vremenima sklone. Od svog namještaja, jedino što je preostalo od pljačke je visoko venecijansko ogledalo u pozlaćenom okviru. Nadalje, piše kako se u nekim sobama gdje je nekad bio stilski namještaj, slike i knjige iz XVIII. i XIX. stoljeća sada suši rublje vidljivo na fotografiji ispod. Iako piše da je fotografirano 1953. godine, možda je i moguće da je ranija fotografija.⁵²

Slika 11. Glavna dvorana na I. katu upotrijebljena kao sušionica rublja; snimio Vladimir Bradač, 1953. (MK,UZKB - F, inv. br. 10891, br. neg. I-C-67)

Nadalje, navodi kako više ne postoji inventar kojeg je tamo zatekla KOMZA. Također, zidne slike su bile prežbukane. Ističe kako bi dvor mogao poslužiti u reprezentativne svrhe da

⁵¹ Horvat, 1981:41

⁵² Horvat, 1981:42

nije bio opljačkan. Nakon toga su se zaredale razne republičke komisije kako bi se riješilo pitanje dvorca, no uskoro dvorac dobiva novu namjenu o kojoj Anđela Horvat piše:

„Kada je konzervatorska komisija za valorizaciju spomenika Regionalnog zavoda u Zagrebu g. 1963. ušla u dvor, poželili smo da na lice stavimo plinske maske, jer nas je zapuhnuo neopisivo neugodni vonj. Što se desilo? Nekome je od Poljoprivredne zadruge palo na pamet da se u dvor smjesti tovilište pilića. U posvemašnjoj brizi oko inkubatora za 12.000 pilića, sasvim se zaboravilo održavati zgradu koja im je davala utočište. I čovjek ne može opstati ako ga se samo eksploatira, a ne daje mu se ono što je potrebno za opstanak. A tako je i s arhitekturom. Neodgovorni postupak znatno je obezvrijedio dvor, jer s tom općenarodnom imovinom nismo gospodarili razumno. Očito je da nismo, jer dvor je tako oronuo da nam se čini kao da mu je društvo okrenulo leđa.”⁵³

O stanju dvorca nakon te neprimjerene namjene se piše u elaboratu *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske* iz 1970. godine te u *Izvešću o stanju konstrukcije objekta* iz 1992. godine o čemu će biti riječi u nastavku, no čitajući riječi Anđele Horvat, jasno je da je novom neprimjerenom namjenom velik dio umjetničke baštine zauvijek izgubljen.

Elaborat o dvorcu objavljen u radu *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske- stanje i mogućnosti uključivanja u suvremeni život*, 1970.

Nakon kratkog opisa građevine, autorice opisuju stanje građevine za koje prije svega ističu nedopustivu namjenu posebice zato što se ne rade niti minimalni popravci radi kojih je objekt zahvaćen kritičnim oštećenjima. Također, navode kako propadaju krovne i stropne konstrukcije te je vidljiva dotrajalost limarije i žbuke pročelja. Na fasadi su vidljiva veća oštećenja dekorativnih elemenata. Nadalje, navodi kako su neispravne instalacije vodovoda i kanalizacije te kako je dovod vode na prvi kat riješen primitivno čime se još više pojačava vlaženje nosivog zida i podruma. Također, problem je i u odvodu otpadnih voda s prvog kata koje se odводе limenim cijevima i izbacuju kroz otvor te iste etaže.⁵⁴

Kao potrebne intervencije se navodi kako bi dvorac trebalo sanirati od vlage. Za unutrašnjost pišu kako ubrzano propada, osobito parketi u sobama, a od originalne stolarije su

⁵³ Horvat, 1981:43-44

⁵⁴ Horvat, Moravec, Aleksić, 1970:80

preostali samo pojedinačni elementi. Kao problem ističe i električne instalacije koje su provedene provizorno iznad žbuke. Nadalje, perivoj dvorca je neodržavan.⁵⁵

U radu se navodi još i prijedlog namjene, no to će se spomenuti drugim poglavljima. Ono što je iz teksta jasno jest to da je dvorac postavši narodnom imovinom i djelovanjem Poljoprivredne zadruge Poznanovec došao u fazu kada će se njegovo propadanje ubrzati zato što se građevina nije održavala izvršavajući one popravke koji su bili nužni u tom trenutku.

Slika 12. Glavno pročelje, centralni rizalit; snimio Nino Vranić, 1970. (MK, UZKB – F, inv. br. 30372, br. neg. II-7580)

⁵⁵ Horvat, Moravec, Aleksić, 1970:80

Izješće o stanju konstrukcije objekta, 1992.

Godine 1992. radi se tehnička dokumentacija o stanju dvorca Poznanovca. Kao odgovorni projektant je postavljen dipl.ing.grad. Davorin Lovrenčić, izvršitelj je tvrtka Conex - Poduzeće za projektiranje i građevinarstvo u Zagrebu, a kontrolu projekta je izvršio dipl.ing.grad. Damir Čorko.

Opis stanja počinje podrumom do kojeg se dolazi trulim drvenim stepenicama iz hodnika u prizemlju. Visine prostorija u podrumu su od 1,5 do 2 metra. Navodi se kako su podovi zatrpani nasipom i smećem. Zidovi su od kamena, od čega se je dio urušio, a svod je od opeke. U podrumu se nalazi i bunar za vodu.⁵⁶

Na prizemnoj razini uz jugoistočnu fasadu je izrađen novi objekt za kojeg pišu da je bio vjerojatno radionica. On je iste visine kako i prizemlje. Kao i ostatak dvorca, ta prostorija je isto zapuštena. Kao oštećenja se navode pukotine nosivih konstruktivnih elemenata (svodovi, nadvoji, lukovi) i potpuno urušen dio svoda jugoistočnog dijela dvorca. Također, na tom dijelu dvorca dio prostorija je naknadno pregrađivan tankim pregradnim zidovima. Kao velik problem se ističe i problem vlage jer se oborinske vode slijevaju neposredno uz sam objekt te manjak površinske odvodnje i uređenja terena u neposrednoj blizini dvorca. Sjeverozapadni dio dvorca je spregnut kovanim zategama koje skoro da i nisu u funkciji- jedna zatega je potpuno istrunula, a druga je prekinuta.⁵⁷

Kako su stropne konstrukcije na katu rađene od gusto složenog grednika koji ne zadovoljava nosivost, veći dio stropne žbuke je otpao. Također, prilaže se fotografija s rupom u stropu iznad hodnika na prizemnoj etaži.⁵⁸

Naravno, oštećenja ne nedostaje ni na tavanskom prostoru. Žbuka sa zidova i stropova je pala, a krovna konstrukcija popušta. Uz dimnjak, krovna konstrukcija je potpuno propala, a drvena greda koja je velikog raspona više nije u funkciji. Na suprotnoj stranici osim propalog poda tavana, vidljive su pukotine u zidovima po cijeloj visini građevine. Pokrov je uglavnom neadekvatan, osim na jugoistočnom dijelu dvorca koji je naknadno prikriven novim crijepom.⁵⁹

⁵⁶ Conex, 1992:9

⁵⁷ Conex, 1992:10-11

⁵⁸ Conex, 1992:12

⁵⁹ Conex, 1992:14

Također, navodi se kako su na fasadi vidljiva najveća oštećenja uzrokovana prije svega vlagom i raslinjem. Na fasadi je vidljiva i građa zida koja je u donjem dijelu od kamena, a gornjem od opeke. Nadalje, za pukotine na fasadi se navodi kako ukazuju na konstruktivnu nepovezanost nosive konstrukcije.⁶⁰

O njihovom prijedlogu sanacije će biti više riječi u poglavlju o potrebnim intervencijama jer velik dio toga je potreban i danas, samo u većem opsegu.

Nesuglasice oko vlasništva

Kako je Poljoprivredna zadruga koristila dvorac od 60-tih godina, očito su smatrali kako je on u njihovom vlasništvu jer su 2007. godine imali kupca koji je bio zainteresiran i pokušali prodati zdanje na što je reagirao javni pravobranitelj u Zaboku uz obrazloženje kako Poljoprivredna zadruga ima samo pravo na korištenje dvorca.⁶¹

Zanimljive su riječi upravitelja Poljoprivredne zadruge Davora Novačkog: *„Poljoprivredna zadruga nema svog kapitala za ulaganje, ali nam nije lako ni dvorac održavati. U derutnom je stanju kao i pripadajuće gospodarske zgrade u kojima smo mi jedno vrijeme imali svinje i telad. Prije nego smo mi dvorac dobili na korištenje jedna firma iz Zlatara u dvorcu je držala piliće.”*⁶²

Nadalje, navodi se kako imanje čiste i uređuju prema svojim mogućnostima. Također, piše se kako su 90-ih godina u vrijeme denacionalizacije tražili nasljednika, no nema ga jer su Greta i Nikola ubijeni. U ovom članku se navodi kako su oni sloveli kao jako okrutni vlasnici koje su ubili mještani Poznanovca. Nadalje, pravo prvokupa ponudilo se općini Bedekovčini, Krapinsko-zagorskoj županiji, Gradu Zagrebu i Republici Hrvatskoj gdje je početna cijena bila 850.000 eura, a zatim spuštena na 550.000.⁶³

Iako je kupac bio zainteresiran za dvorac jer je to bio jedini dvorac sa „čistim” papirima, to nije ispalo tako. On je bio gruntovno čist, no nije sve bilo kako treba. Zadruga je obrađivala

⁶⁰ Conex, 1992:15

⁶¹ <http://www.zagorje.com/clanak/vijesti/dvorac-poznanovec-od-likvidacije-vlasnika-do-spora-s-drzavom> (3.8.2018.)

⁶² <http://www.zagorje.com/clanak/vijesti/dvorac-poznanovec-od-likvidacije-vlasnika-do-spora-s-drzavom> (3.8.2018.)

⁶³ <http://www.zagorje.com/clanak/vijesti/dvorac-poznanovec-od-likvidacije-vlasnika-do-spora-s-drzavom> (3.8.2018.)

i zemlju. Ovdje se opet navodi kako je prije desetak godina država obnovila krovšte i da je dala dvorac u najam općini Bedekovčini. Također, u članku se navodi kako: „*osim zuba vremena, mali dio posla obavili su lopovi, poskidavši bakar i sve žljebove.*”⁶⁴

Teško je prihvatiti da je krađa materijala „*mali dio posla*” jer s ispravnom odvodnjom vode, građevina bi se duže vremena mogla oduprijeti zubu vremena, a ovako je i ono minimalno ulaganje s ciljem preventivne zaštite ispalo skoro pa uzaludno čime su se utrošila novčana sredstva i vrijeme, ali i čime se gubi nada da bi ovaj dvorac mogao zasjati u novom ruhu radi nepoštivanja od strane lokalnog stanovništva. Također, isticanje Ritterovih kao okrutnih vlasnika kao da opravdava njihovo krvoproliće i negira činjenicu da je glavni razlog njihova ubojstva bila čista pohlepa i zloba.

SADAŠNJE STANJE

Kako je veći dio dvorca okružen raslinjem, sam pristup je znatno otežan. Danas se na dijelu perivoja koji nije obrasao šikarom nalazi igralište nogometnog kluba u Poznanovcu. Iako je dvorac u državnom vlasništvu i nije otvoren za posjete, dvorac ima niz otvora kroz koje je moguće ući. Sam obilazak građevine je počeo s dvorišne strane, a ulazak je omogućen kroz otvor na istočnom krilu. Nakon što se prođe kroz otvor, prva stvar od čega zastane knedla u grlu kod pogleda uvis jest veliki komad zida koji će u skoroj budućnosti pasti i rupa na krovštu.

Zbog same sigurnosti, nekoliko prostorija nije bilo moguće obići kao ni potkrovlje građevine. U nastavku će se detaljnije opisati fasade i unutrašnjost građevine s naglaskom na vidljiva oštećenja, ali i potencijalna pitanja o prijašnjem izgledu građevine koja se do sada u literaturi nisu spominjala.

⁶⁴ <http://www.zagorje.com/clanak/vijesti/dvorac-poznanovec-od-likvidacije-vlasnika-do-spora-s-drzavom> (3.8.2018.)

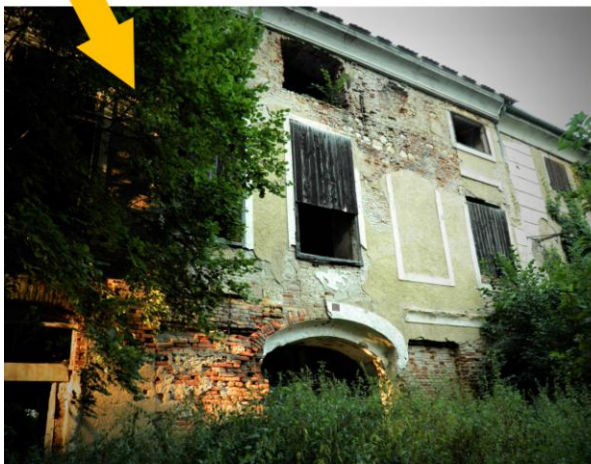

Slika 13. Ulaz i oštećenja na krovu istočnog krila (vlastita fotografija)

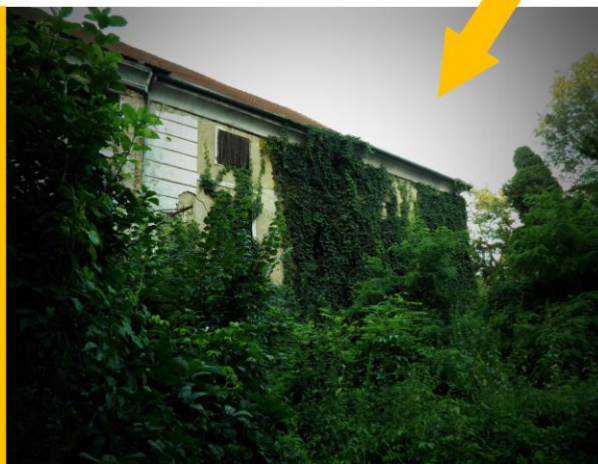
Glavno pročelje

Glavnom pročelju je najviše otežan pristup. Nekadašnji perivoj je obrasao drvećem i raznim raslinjem poput trnovitih grmova i kopriva tako da nije bilo moguće u potpunosti se približiti dvorcu. Nadalje, istočna strana pročelja je cijela ispunjena zelenilom koje devastira fasadu i onemogućava pogled na nju. Na većim dijelovima su otpale dekorativne trake koje su dijelile etaže kao i polovica trake na glavnom ulazu. Također, na većim dijelovima fasade žbuka je potpuno otpala i ostavila vidljiv zid od opeke. Na fotografijama se jasno vide slijepi prozori čija svrha je bila postizanje harmoničnog pročelja, a da se to ne odražava na funkcionalne zahtjeve samog unutrašnjeg uređenja.

**Pogled na rizalit
na glavnom pročelju**

**Pogled na istočnu stranu
glavnog pročelja
ispunjenu zelenilom**

Slika 14. Pogled na glavno pročelje (vlastita fotografija)

Ono što na većini starijih fotografija ne postoji je kružni otvor i tragovi kružnog otvora vidljivi na fotografiji ispod. Oni se nalaze na središnjem rizalitu s lijeve i desne strane glavnog portala u potkrovnoj etaži. Marković navodi kako se je u glavnoj dvorani nalazio veliki slijepi okulus⁶⁵ čime bi se možda mogao objasniti sadašnji kružni otvor, no ono što zbunjuje jest što se desno od kvadratnog otvora na sredini rizalita nazire još jedan otvor vidljiv na temelju slaganja opeke koji je naknadno ispunjen, a unutar tog kvadrata se nazire i kružno zidana opeka. Ono što još više komplicira situaciju jest to da se ispod tog zazidanog *otvora* nalazi slijepi prozor kojeg spominje dosta autora, a ispunjen je zato što se na tom mjestu nalazi zid. Također, navodi se kako je glavna dvorana svojom visinom obuhvaćala i tavansku etažu. Na temelju tih fotografija nameću se neka pitanja:

Kako na starijim fotografijama na tim mjestima ne postoje tragovi nikakva otvora (čak ni slijepih), jesu li oni naknadno zazidani?

U slučaju kružnog otvora, to je lako moguće, no koje je objašnjenje za drugi otvor kada se navodi da se na tom dijelu nalazi zid?

Postoji li mogućnost da je zid u unutrašnjosti ubrzo nakon gradnje dodan čime se je trebao zatvoriti veliki pravokutni prozor i manji kvadratni iznad njega, dok se je drugi (lijevi) manji prozor zazidao radi simetrije?

Naravno, na temelju fotografija se ne može dati jasan zaključak i za odgovore na ta pitanja bi bilo potrebno detaljnije istražiti materijale i načine slaganja opeke, no ono što je

⁶⁵ Marković, 1995:91

vidljivo jest to da su se promjene sigurno dogodile ne samo na glavnom pročelju, već i na stražnjoj fasadi o kojoj će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

Slika 15. Pogled na otvore na središnjem rizalitu (vlastita fotografija)

Slika 16. Srednji dio glavnog pročelja; snimio Vladimir Bradač, 1953. (MK, UZKB – F, inv. br. 10892, br. neg. I-C-67)

Ako se danas pogleda iz nekadašnjeg perivoja prema dvorcu, on se jedva nazire od zelenila koje ga okružuje. Osim pukotina, oštećenja fasade, žljebova, velik problem je neodržavana priroda. Osim što je istočni dio fasade ispunjen biljem, na zapadnom zidu drvo raste iz zida između prizemne etaže i prvog kata čime svojim korijenjem uništava fasadu i omogućava prodor vode koji je ionako velik radi prethodno spomenutih oštećenja.

Slika 17. Pogled prema glavnom pročelju (vlastita fotografija)

Dvorišno pročelje

Radi grmlja, na fotografijama prizemna etaža nije jasno vidljiva. Na glavnom krilu prizemne etaže se nalaze polukružni otvori na mjestu prijašnjih arkada koje su bile zazidane nedugo nakon gradnje dvorca.⁶⁶ Trenutačno je jedan otvor arkade u potpunosti rastvoren.

Najteže oštećenje vidljivo sa stražnje strane dvorca je pukotina nastala na krovu koji je bio obnovljen, ali i koji je pretrpio udar groma. Otvori prozora su prekriveni drvenim daskama, no dio njih je počeo ispadati. Također, crijep na središnjem krilu je isto počeo ispadati. Radi bolje odvodnje vode, na istočnoj fasadi se je žbuka većinom zadržala, no na središnjem krilu i zapadnom krilu je puno žbuke nestalo i ostavilo zid od opeke. Značaj ispravne odvodnje vode se najviše vidi na slici ispod (tanjom linijom označen dio preostalog žlijeba) gdje čak iako je žlijeb oštećen, ispod njega je otpadanje žbuke znatno manje u odnosu na one dijelove gdje ga uopće nema.

Radi ispale žbuke, na glavnom krilu se ističu zazidani otvori koji na starijim fotografijama ne postoje. Na starijim fotografijama pročelja prozori tavanske etaže su postavljeni iznad svakog drugog prozora prvog kata, dok se prema ovim tragovima može naslutiti kako se je zapravo iznad svakog većeg prozora nalazio po jedan manji (skoro kao i na glavnom pročelju).

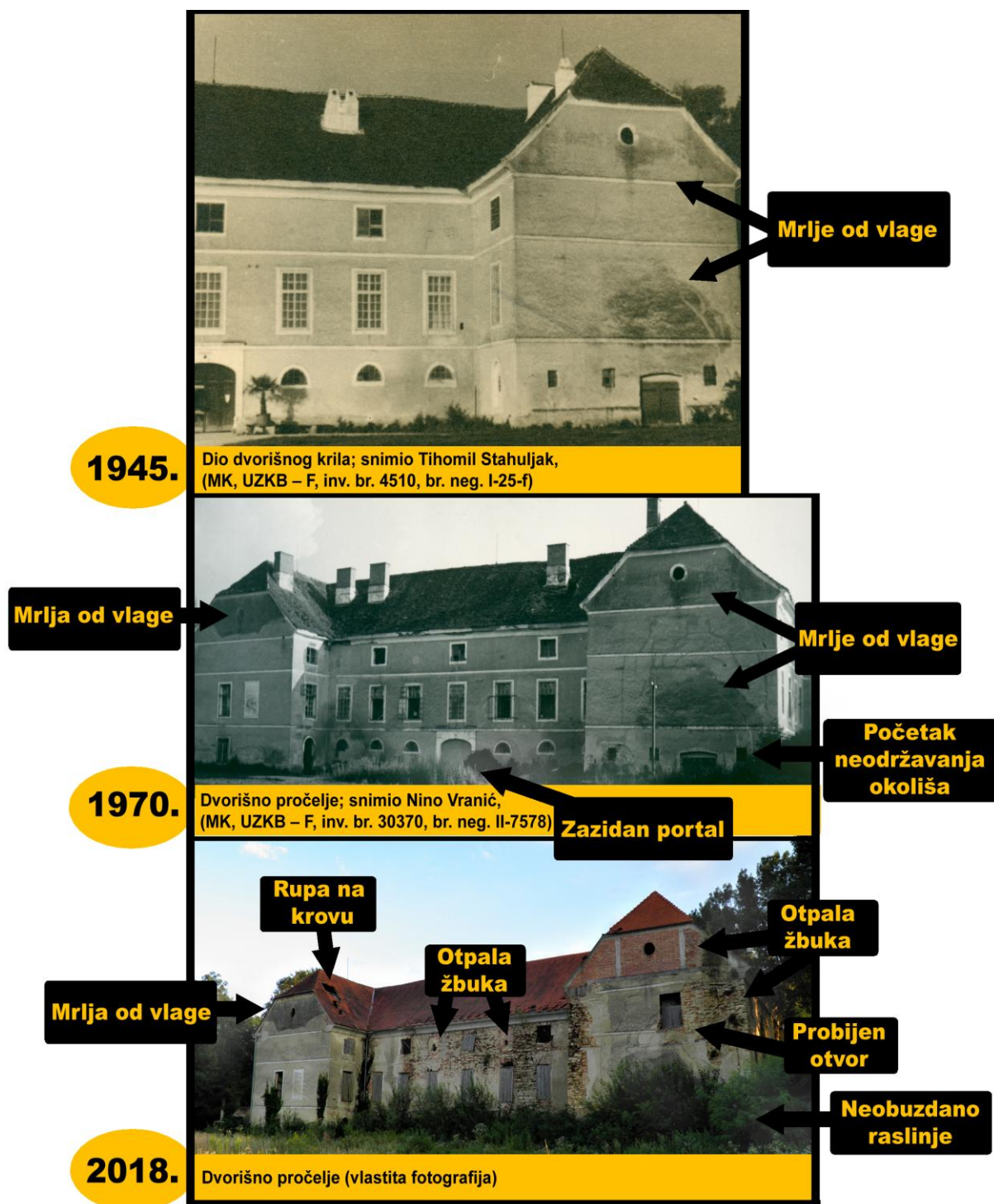
⁶⁶ Šćitaroci, 1991:228

Slika 18. Dvorišno pročelje (vlastita fotografija)

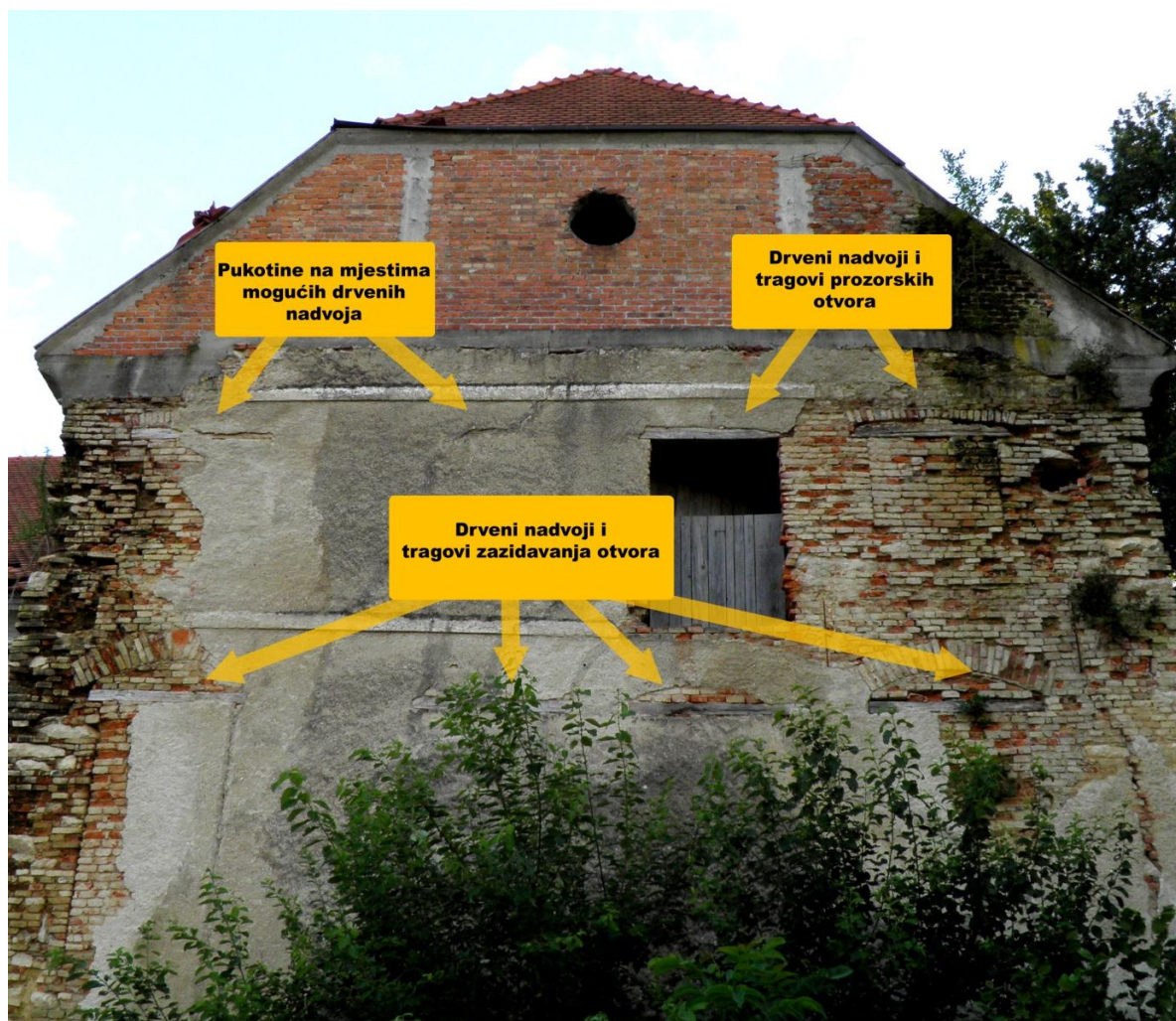
Ako se usporede fotografije ispod od kojih jedna datira u 1945. godinu, a druga u 1970. godinu, može se vidjeti da je na fotografiji iz 1970. godine središnji prolaz zazidan, no na drugim otvorima i fasadi nema nekih značajnih promjena. Jedine veće razlike na građevini se uočavaju na promjenama dimnjaka.

U kontekstu oblikovanja dvorišne fasade, neki autori ističu kako je to pročelje daleko manje reprezentativno u odnosu na glavno pročelje. Naravno, gledajući starije i novije fotografije, to stvarno izgleda tako, no ako se uzme u obzir da je središnje krilo bilo u prizemnoj zoni rastvoreno arkadama i imalo manje prozore u potkrovnoj etaži iznad svakog većeg to ostavlja drugačiji dojam. Osobito zato što su i uočene promjene na zapadnom krilu o kojima će biti riječi u nastavku.

Slika 19. Dvorišno pročelje - usporedba fotografija iz 1945., 1970. i 2018. godine (izvori navedeni na fotografiji)

Na većini fotografija zapadno krilo je skoro bez otvora. Jedino što se uočava su vrata i tri manja prozora na prizemlju te kružni otvor ispod strehe. Zbog žbuke koja je u potpunosti otpala trenutačno se vidi jedan manji otvor (prvi s desna) na tavanskoj etaži koji je naknadno zazidan. Otvor pored njega je trenutačno većih dimenzija, no radi pravilnog slaganja opeke koje postaje nepravilno baš na razini desnog otvora, može se zaključiti da su oni bili jednakih dimenzija, no u bliskoj prošlosti je taj otvor još dodatno izbijen. Iako je na lijevoj strani ostala djelomično sačuvana žbuka i ne vide se tragovi naknadnog zidanja, vide se pukotine na zidu na mjestu gdje bi se trebali nalaziti drveni nadvoji, što ne čudi jer radi njihova vlaženja i vjerojatno truljenja se oštećuje i žbuka. Nadalje, na zoni prvog kata s lijeve strane fotografije, uočava se velik otvor koji je naknadno zazidan i drveni nadvoj iznad njega te se naziru drveni nadvoji na preostala tri otvora.

Slika 20. Dvorišno pročelje - zapadno krilo (vlastita fotografija)

Iako na ovim fotografijama nije bilo moguće dokumentirati situaciju s otvorima u prizemlju, puno se može zaključiti i bez te etaže. Ako se zamisli da je to krilo bilo prozračno, rastvoreno prozorima koji su pratili ritam kao i na glavnom pročelju te središnjem krilu dvorišnog pročelja, teško se može reći da to nije bilo reprezentativno.

Na istočnom krilu su sačuvana dva velika otvora, od kojih je jedan slijepi, a koji odgovaraju dimenzijom tragovima otvora na zapadnom krilu. Usprkos tome što nema dokaza o tome jer je na istočnom krilu žbuka očuvana, može se pretpostaviti da su i tamo bila četiri velika pravokutna prozora na zoni prvog kata te četiri manja kvadratna iznad njih u zoni potkrovlja. Jedan argument tome su svakako i slijepi prozori na glavnom pročelju jer arhitekt umjesto da prilagodi ili barem uskladi vizualni izgled građevine tlocrtnom rješenju, radi slijepe prozore kako bi postigao harmonično i prozračno pročelje, a ako je toliko pažnje posvećeno glavnom pročelju, teško da bi ostavio dvorišnu stranu neuglednom. Naravno, za neki točniji zaključak bi bilo poželjno detaljnije istražiti materijale, no kako u literaturi se te promjene niti ne spominju, vjerojatno su nastale nedugo nakon same izgradnje dvorca, a možda i u onom trenutku gdje autori navode da su zazidane arkade na glavnom krilu s dvorišne strane.

Slika 21. Skica pretpostavljenog izgleda dvorišne fasade bez prizemne etaže (vlastita fotografija)

Bočne fasade

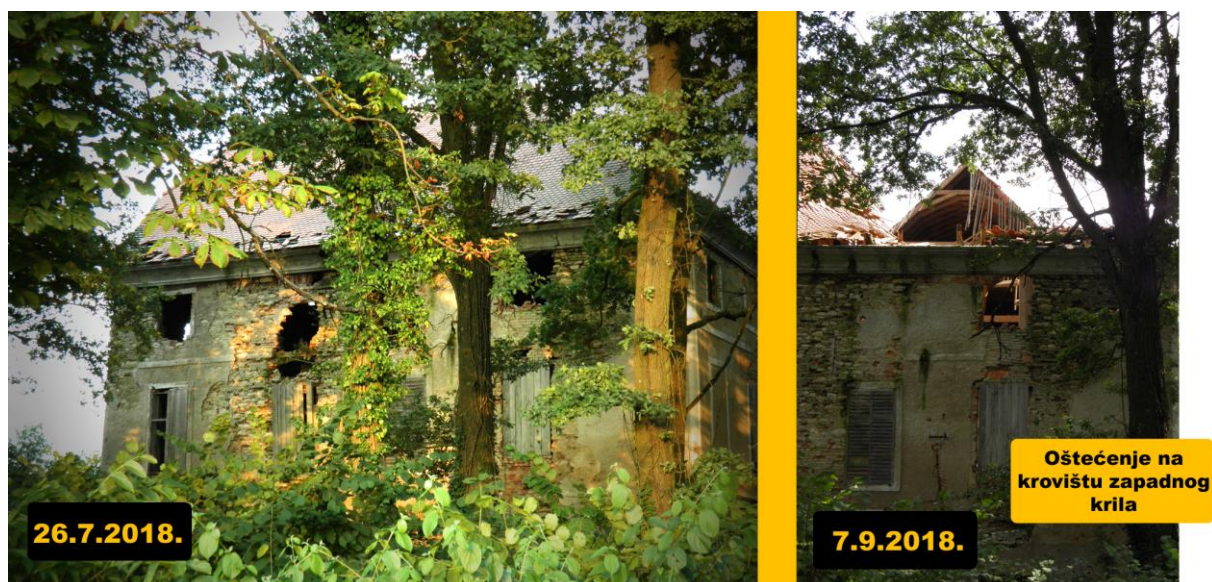
Na bočnim fasadama se javljaju isti tipovi oštećenja kao i na prethodnim pa ih ne treba opet zasebno navoditi. Ono što se uočava na istočnoj strani jest isto jedan otvor koji je zazidan, a razlog tome je vjerojatno naknadno dodavanje tankog pregradnog zida, koji se na tlocrtu prvog kata osobito ističe jer je najtanji od svih zidova u dvorcu i jedini je takav. Trag zidanja je vidljiv iz unutrašnjosti te s prostorije koja je naknadno dograđena uz istočni zid, a sama pukotina koja sugerira naknadno zazidavanje otvora je označena strelicom na fotografiji ispod. Strelica prikazuje istu pukotinu, no prva slika prikazuje pogled iz unutrašnjosti u prizemlju na zid prvog kata (što je omogućeno radi otpalog stropa), dok je druga fotografija nastala s prostorije koja je naknadno dodana i fotografirano je na razini prvog kata iz vanjštine.

Radi drveća i grmlja koje se nalazi ispred zapadne fasade, teško je bilo približiti se građevini i kvalitetno ju fotografirati, no ono što se iz daljine uočava jesu četiri velika pravokutna otvora na razini prvog kata te manji otvori na tavanjskoj razini čiji raspored odgovara i rasporedu otvora na dvorišnoj strani. Također, zapadna fasada ima veća oštećenja od istočne radi otpalih crjepova i nedostatka žlijeba za odvodnju vode. Naravno, grmlje i drveće koje raste uz fasadu još više doprinose prodoru vlage i otpadanju žbuke i dijela nosivog zida.

Nužnost intervencija, ali i alarmantno stanje pokazuje činjenica da je krov zapadne fasade imao manje rupe prilikom fotografiranja fotografija za ovaj rad 26.7.2018., no 7.9.2018. je dokumentirano novo oštećenje. Naime, polovica krova zapadnog krila se je urušila čime je ovo postalo najteže oštećenje na ovom dvorcu. Također, to nam pokazuje da je dvorac došao u fazu kada će do raznih oštećenja dolaziti brže i kada će ona biti znatno destruktivnija za samu građevinu. Fotografija novog oštećenja je vidljiva na stranici ispod te u poglavlju koje opisuje sadašnje stanje u unutrašnjosti, a označena je datumom kada je fotografirana.

Slika 22. Jugoistočni zid- pogled iz unutrašnjosti te iz naknadno dodane prostorije (vlastita fotografija)

Slika 23. Pogled na sjeverozapadnu fasadu (vlastita fotografija)

Unutrašnjost

Iz fotografija vanjštine dvorca, jasno je da je on u lošem stanju izvana, no u unutrašnjosti je još u gorjoj situaciji. Do podruma vode trule stepenice i vidljivo je otpadanje cigle. Osim otpalog građevinskog materijala, jedino što se tamo nailazi je bunar za vodu.

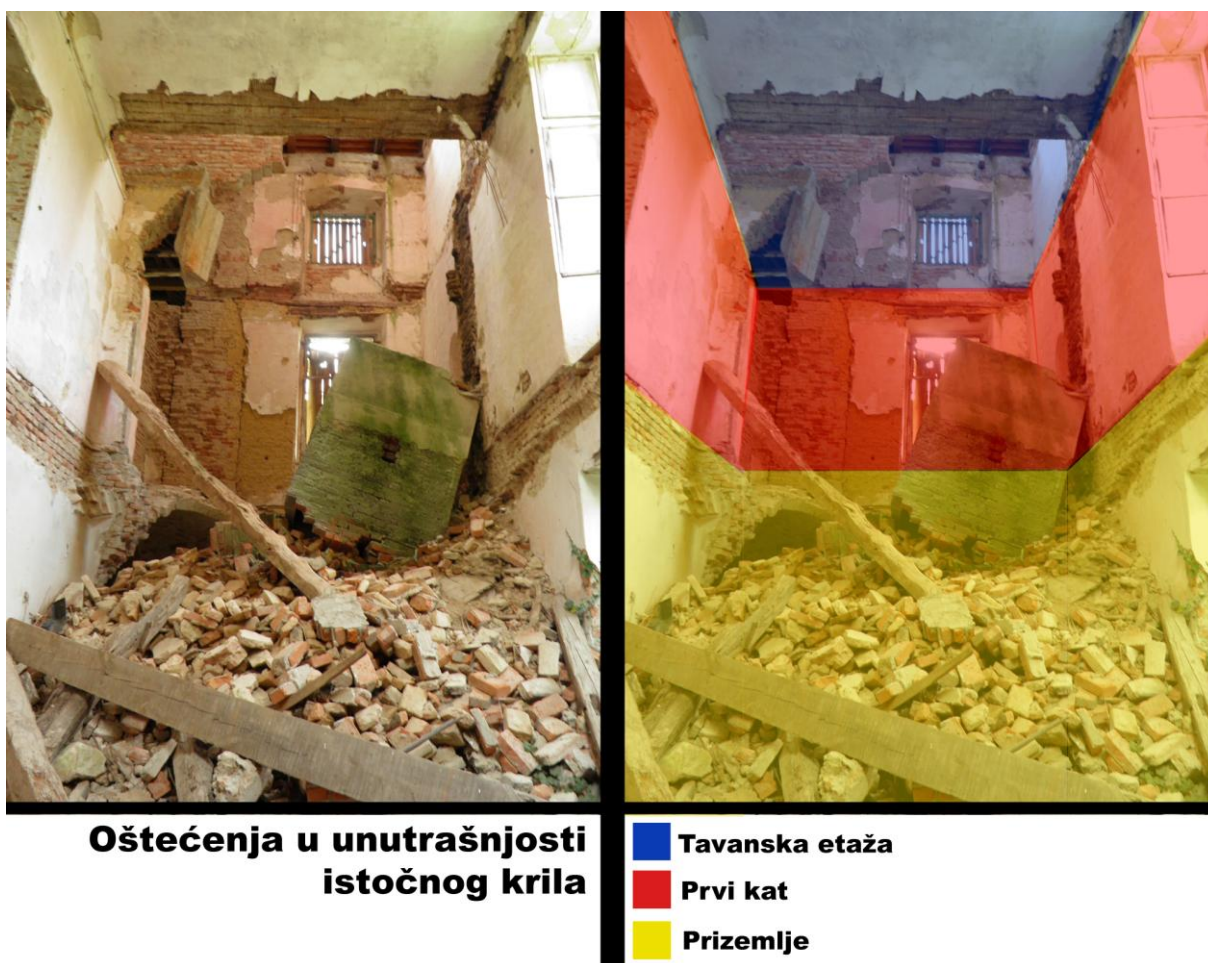
Slika 24. Podrum (vlastita fotografija)

Na većini zidova postoji raspon od sačuvane žbuke do potpuno ogoljenih zidova od opeke. Nadalje, jasno je vidljiv stražnji prolaz koji je naknadno zazidan čime je prekinuta komunikacijska os od glavnog ulaza prema dvorištu.

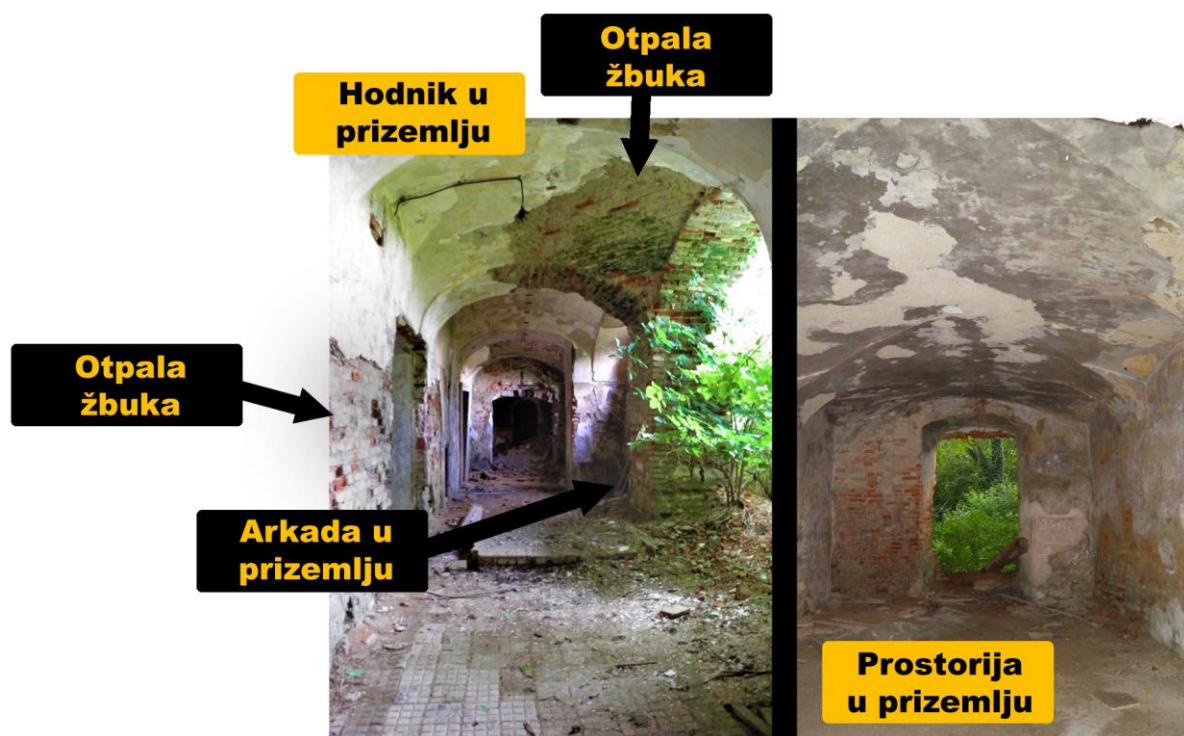

Slika 25. Pogled na glavni i stražnji ulaz iz unutrašnjosti (vlastita fotografija)

Teško oštećenje se nalazi na istočnom krilu gdje se nalazi rupa na krovu te je otpao cijeli svod prizemlja i strop prvog kata čime su prizemlje, prvi kat i tavana etaža u potpunosti povezani. Naziru se još veći komadi zida koji su prije bili spomenuti, no i oni će vjerojatno uskoro otpasti. U dosta prostorija postoje nezaštićeni otvori koji dodatno omogućavaju ulazak atmosferilija i životinja u građevinu.

Slika 26. Unutrašnjost u istočnom krilu (vlastita fotografija)

Slika 27. Hodnik i prostorija u prizemlju (vlastita fotografija)

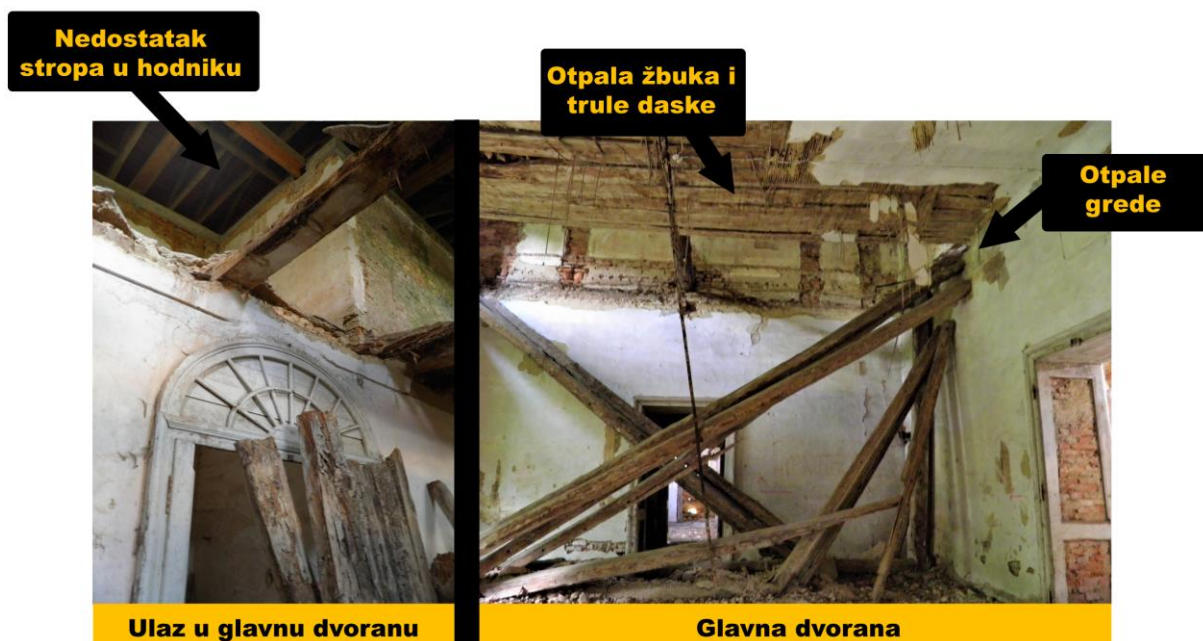
Iz iznimno oštećenog prizemlja, trulim stepenicama se dolazi na još više oštećen prvi kat. Osim oštećenja žbuke, vidljivo je iznimno loše stanje na drvenim konstrukcijskim elementima poput trulih greda i otpalih gusto naslaganih dasaka sa stropa. Pod je u dosta prostorija ispunjen otpalim građevinskim materijalom. Možda najgora situacija se opaža u nekad najreprezentativnijoj prostoriji u dvorcu - glavnoj dvorani, čiji jedini stanovnik danas je jedna sova koja nas je dočekala prilikom posjete. Nadalje, u jednoj od prostorija je vidljivo naknadno zidanje prozora koje se ne vidi s vanjske strane jer je taj dio u cijelosti ispunjen zelenilom.

Slika 28. Stubište i detalj zida pored stubišta (vlastita fotografija)

Slika 29. Hodnik na prvom katu (vlastita fotografija)

Slika 30. Pogled na ulaz u glavnu dvoranu i glavna dvorana (vlastita fotografija)

Na zapadnom krilu prvog kata je vidljivo krovništvo s novim gredama, no i s rupama na njemu (26.7.2018.) radi kojih ta intervencija ispada neisplativom jer će radi tih oštećenja i taj novi dio brzo početi propadati. Naravno, na propadanje krovništva nije bilo potrebno dugo čekati. Kao što je u prethodnim poglavljima spomenuto, fotografirano je novo oštećenje u kojem je polovica krova zapadnog krila urušena (7.9.2018.). Također, dio poda je propao i ostavio rupu posred prostorije.

Iako je već Anđela Horvat izvještavala o stanju dvorca koji je već pretrpio značajna oštećenja u vrijeme kada ga je ona posjetila, jasno je kako protok vremena dvorcu nanio još veća oštećenja čime je on ozbiljno ugrožen.

Slika 31. Prvi kat - pogled na krovište i rupa na podu (vlastita fotografija)

PROCJENA I UTVRĐIVANJE ZNAČAJA

Prema Registru kulturnih dobara Ministarstva kulture, dvorac Poznanovec je zaštićeno kulturno dobro.⁶⁷ Dvorac se smješta u 2. spomeničku kategoriju⁶⁸ za koju se navodi kako predstavlja: „*republičko, odnosno nacionalno značenje - spomenici unikatnog/jedinstvenog, reprezentativnog i istaknutog značenja u kulturno-umjetničkom, povijesnom ili drugom znanstvenom smislu na području Hrvatske.*” Nadalje, navodi se kako za spomenike kategorija 0, 1 i 2 nije ključno stanje spomenika za kategorizaciju. Ta kategorizacija nije bila objavljena u službenom listu, ali se je koristila u praksi.⁶⁹

O valorizaciji i kategorizaciji 1970. godine piše Anđela Horvat i navodi: „*Kad se, naime radi o predmetu manje spomeničke vrijednosti, koji je pred svojom propasti, ukoliko se pravodobno ne poduzme nešto da ga se uopće spasi, bilo bi potrebno njemu dati prioritet i pred predmetima više vrijednosti za koje je zajamčeno, da još mogu sačekati zaštitnu intervenciju.*” Osvrće se na muzejsko-galerijske ustanove čija građa ima uglavnom: arheološku, historijsku, kulturno-historijsku, etnološku, sociološku, umjetničku, tehničku ili neku drugu znanstvenu vrijednost,⁷⁰ no to se može primijeniti i kod nepokretne baštine.

Nadalje, piše kako se kod valorizacije moraju u obzir uzeti i sljedeće informacije:

- „*svrha zbog koje je predmet nastao,*
- *vrijeme kad je nastao,*
- *geografski prostor nastanka,*
- *autentičnost,*
- *integritet; stupanj sačuvanosti,*
- *rijetkost kao i specifičnost nekog fenomena u određenom prostoru ili vremenu, ili društvenom sloju,*
- *ambijent zbog kojeg je nastao,*
- *društveni sloj koji je omogućio da je nastao, odnosno ličnost kojoj je pripadao,*

⁶⁷ <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=322589247> (9.8.2018.)

⁶⁸ Horvat, Moravec, Aleksić, 1970:80

⁶⁹ Juranović-Tonejc, Radatović Cvitanović, 2015:39

⁷⁰ Horvat, 1970:9-10

- ekonomska podloga pripadnika tog društvenog sloja,
- ličnost koja ga je ostvarila,
- događaj koji je dao poticaj da je nastao,
- kontakti povezani kulturnim, odnosno prometnim vezama.”⁷¹

Godine 1977. Republički zavod za zaštitu spomenika kulture osniva *Komisiju za valorizaciju i kategorizaciju* čija svrha je bila izrada i razrada jedinstvenih kriterija za valorizaciju i kategorizaciju, a rezultat su bile tri kategorije: A (spomenici od najvećeg značaja), B (vrlo značajni) i C (značajni). Nakon kasnijih niza pokušaja, službena kategorizacija nije uvedena ni 1999. godine *Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* kao dio prijedloga za upis kulturnog dobra u Registar kulturnih dobara RH. S obzirom na količinu spomenika, ideja o uvođenju kategorizacije je ponovno aktualna radi lakše i učinkovitije brige o kulturnoj baštini. Također, važna je i radi ujednačavanja i unaprjeđenja postupaka na raznim spomenicima, ali i radi poštenije raspodjele financijskih sredstva, koja naravno nisu dovoljna da bi se u sve spomenike jednako uložilo. Nadalje, jedan od ciljeva je i transparentnost stručne prosudbe koja bi se trebala temeljiti na slojevitoj analizi i „zaštiti konzervatorskog postupanja prema baštinskom fondu od utjecaja raznih interesnih skupina.”⁷²

Iz tog razloga ću nastojati koristiti prijedloge iz rada *Prolegomena o kategorizaciji spomenika kulture* autorica Martine Juranović-Tonejc i Katrine Radatović Cvitanović, a ne onu prethodno spomenutu kategorizaciju u radu *Conservation plan: A guide to the preparation of conservation plans for places of European cultural significance*, zato što će biti relevantnija ako će se ti prijedlozi u budućnosti usvojiti i primjenjivati u praksi.

Slika 32. Prikaz formiranja kategorije kulturnog dobra (Juranović-Tonejc, Radatović Cvitanović, 2015.)

Za formiranje kategorije kulturnog dobra predlaže se povijesno-umjetnička valorizacija (formalna analiza) i tehnički značaj, ali i kulturno-povijesni elementi koji pridodaju značenje

⁷¹ Horvat, 1970:12-13

⁷² Juranović-Tonejc, Radatović Cvitanović, 2015:42

spomeniku čime su oni ravnopravni u valorizaciji. Rezultat toga je kategorizacija u A, B ili C kategoriju. Naravno, taj sustav kategorija bi dodatno trebalo obogatiti svim parametrima koji su prisutni u praktičnoj primjeni.⁷³

Slika 33. Prikaz formiranja kategorije postupanja (prioriteta) za kulturna dobra (Juranović-Tonejc, Radatović Cvitanović, 2015.)

Nadalje, kod formiranja kategorije postupanja u obzir se uzima kategorija značaja (A, B ili C), kategorija stanja i sadašnje značenje za zajednicu. Kategorija stanja se određuje u suradnji s restauratorom u čiju svrhu se izrađuje elaborat stanja. Navodi se kako je kategorija stanja u potpunosti ravnopravna kategoriji značenja. Za sadašnje značenje za zajednicu se navodi kako je to opisna kategorija, a ilustrira se primjerom: *slika B „kategorije zbog proslave dvjestote godišnjice župe na prijedlog konzervatora dobiva kategoriju prioriteta 1.”*⁷⁴

Osvrt na kategoriju stanja nema smisla jer se to jasno vidi iz sadašnjeg opisa građevine, no zato ću se u nastavku osvrnuti na problematiku kod povijesno-umjetničke valorizacije dvorca Poznanovca i definiranja njegovog kulturnog značaja. Također, osvrnut ću se na odnos zajednice prema spomeniku i dati eventualne prijedloge na koji način se on može ponovno uspostaviti.

⁷³ Juranović-Tonejc, Radatović Cvitanović, 2015:46

⁷⁴ Juranović-Tonejc, Radatović Cvitanović, 2015:48

Problematika kod povijesno-umjetničke valorizacije dvoraca i definiranja kulturno-povijesnog značaja

Ono što smatram problemom kod formalne analize nepokretne baštine jest to da se na prvi pogled ne vidi stvarno stanje spomenika bez detaljnih istraživanja do kojih često i ne dolazi. Primjerice, na dvorišnoj fasadi za koju se je navodilo da je znatno manje reprezentativna u odnosu na glavno pročelje, uočene su promjene koje se prije nego što je žbuka otpala nisu mogle uočiti. Naravno, da je Šćitaroci u pravu kada kaže: *mnogo skromnije začelno pročelje*⁷⁵, no ako je ono stvarno imalo četiri veća i četiri manja prozora na bočnim krilima, te ako se na glavnom krilu iznad svakog prozora prvog kata nalazio manji u tavanskoj zoni i ako je glavno krilo bilo rastvoreno arkadama - to sasvim mijenja sliku dvorca. Prema tome, estetske kvalitete začelne strane nisu bile na mnogo nižoj razini od glavnog pročelja. Čak i sam portal koji je upisan u pravokutnik djeluje možda i reprezentativnije od glavnog portala.

Nadalje, zanimljiva mi je rečenica Anđele Horvat: „*Kod ovog objekta nije toliko bitno da je on bio vlasništvo toga i toga, koliko je važno spašavati vrijednost spomenika, koji bijaše nekoć privlačna meta poklonika sklada i ljepote.*”⁷⁶ Bez obzira na umjetničke vrijednosti dvorca, njegovu povijest određuju svi prijašnji vlasnici koji su na neki način doprinijeli njegovim promjenama. Čak i ako vlasnici nisu svima poznate osobe na nacionalnoj razini, na lokalnoj su zasigurno imale određeni utjecaj na razvoj mjesta. Zasigurno bi bilo zanimljivo vidjeti projekt u kojem se primjerice rješavaju zavrzlake oko prijašnjih vlasnika dvoraca kako bi na jednom mjestu bili sistematizirani ti odnosi. Primjerice dvorac u Loboru je bio u vlasništvu Petra Keglevića, Julijana Sermage je dobila u parnici dvorac Oroslavje gornje, dvor u Mariji Bistrici i Začretju je posjedovao Petar Sermage, Novi Dvori zaprešićki su ženidbenim vezama došli u vlasništvo obitelji Sermage koja je taj dvorac obnovila sredinom XVIII. stoljeća itd. To su samo neki od dvoraca kojima je ta obitelj bila povezana bilo to kupnjom, ženidbenim vezama ili oporučnom ostavštinom i zasigurno bi koristilo kada bi se dvorci ponekad sagledali iz smjera vlasnika, a ne da se gleda jedan posjed sam za sebe.

Nadalje, obitelj Ritter je dosta slabo istražena, a zasigurno bi poznavanje njihovog djelovanja pridonijelo kulturnom i povijesnom značaju lokaliteta. Čak i da se samo detaljnije

⁷⁵ Šćitaroci, 1991:228

⁷⁶ Horvat, 1981:44

istraže zadnji vlasnici u kontekstu upravitelja poznanovečkih posjeda i njihova doprinosa za zajednicu te okolnosti njihove smrti, zasigurno bi lokalitet postao podsjetnik, ali i upozorenje na sudbinu i mnogih drugih vlasnika posjeda koja ih je zadesila koncem II. svjetskog rata.

Ono što je sigurno da nova saznanja o izgledu dvorca povećavaju njegovu umjetničku i estetsku vrijednost, a istraživanjem promjena vlasništva i djelovanja vlasnika bi se zasigurno povećao kulturno-povijesni značaj.

Prijedlozi za povećanje značaja spomenika za zajednicu

Kada sam nekim osobama iz obližnje Gornje Stubice, gdje i živim rekla kako pišem rad o dvorcu u Poznanovcu, često sam čula pitanje: „Što tamo uopće postoji dvorac?“. Općenito sam stekla dojam kako je on poprilično neprimjetan, čak i za stanovnike Poznanovca iako se u samom perivoju dvorca nalazi nogometno igralište na kojem se u vrijeme sezone svake subote i nedjelje igraju utakmice, no od obrasle šikare, on je nevidljiv s nogometnog igrališta.

Ono što smatram potencijalnim problemom je neriješena situacija oko smrti zadnjih vlasnika. Zanimljivo mi je bilo kada je slikar Željko Kropf u razgovoru rekao kako postoji priča stražara Poljoprivredne zadruge nedugo nakon smrti vlasnika gdje se navodi kako su se čuli duhovi vlasnika kako pomiču namještaj po noći i slično. Naravno da je to samo priča, ali vjerujem da je to rezultat jednog kolektivnog sjećanja na krvoproliće, za koje i Kropf navodi kako su mnogi ljudi bili uplašeni u tom trenutku i bježali, a jedini podsjetnik danas na to je upravo dvorac.

Također, odnos lokalnog stanovništva prema dvorcu je pokazan i u prethodno spomenutoj krađi materijala nedugo nakon intervencije. Jedan od važnih čimbenika u preživljavanju spomenika je odnos zajednice prema njemu. Ono čime bi se povećao značaj spomenika za zajednicu jest prije svega edukacija na više razina. Za djecu bi bilo pogodno u školi, osobito ako se radi o onoj u Poznanovcu za koju su Ritterovi poklonili zemljište, održati predavanje o odnosu prema baštini i upoznati ih s dvorcima koji ih okružuju (Poznanovec, Gornja Bedekovčina i Donja Bedekovčina) i otići s njima na lokalitet da vide stanje. Kako nogometni klub ima igralište na perivoju dvorca, bilo bi zanimljivo da se organizira nogometni turnir, a da se novac od kotizacija iskoristi za to da se raskrči šikara oko dvorca. Naravno, nije ni novac toliko presudan. Dovoljna bi bila inicijativa i dobra volja, ali ovako je

zanimljivije i ima veći odjek. Za odrasle bi bilo poželjno da se kroz neku izložbu koja je po mogućnosti povezana s nekom posjećenom manifestacijom nastoji ljude upoznati i s kulturnom baštinom. Primjerice, u Bedekovčini se održava sajam i izložba zagorskih vina na Bedekovčanskim jezerima, a kako su i vlasnici Poznanovca imali svoje vinograde, mogu se i oni povezati s tim događajem s ciljem edukacije stanovništva. Ukoliko se osmisli neki slogan za izložbu vina u smislu: *Kvalitetna vina, kao i ona poznanovečkih vlastelina* (samo bolji od ovoga) i primjerice izložba o sudbini dvorca Poznanovca s mnogo starih fotografija koje dočaravaju njegovu eleganciju i raskoš, zasigurno će se pobuditi određeni osjećaji i nostalgija kod mještana. Također, u takve svrhe, mislim da je poželjno i koristiti citate koji bude određene emocije kod ljudi. Razlog zašto je u poglavlju o obitelji Sermage, napisan Krčelićev opis Julijane Sermage koji je sasvim nebitan za povijest dvorca, jest taj što je opis napisan iznimno pozitivno, toplo i šarmantno, a to je ono što u ljudima može pobuditi emocije jer ukoliko bi netko na izložbi pročitao taj opis, u glavi si može vizualizirati takav karakter osobe koji je pozitivan ili ju taj opis može podsjetiti na nekoga koga ona poznaje. Također, za takve svrhe, Anđela Horvat ima lijepe citate koje bi bila šteta ne iskoristiti jer tako nešto bi zasigurno zainteresiralo ljude za dvorac više od pukog nabiranja godina i činjenica.

Ovo su samo neki od prijedloga o edukaciji o dvorcu Poznanovcu čime bi se njegov značaj uzdigao u očima mještana, no mogućnosti su neograničene. Ono što je presudno za tako nešto jest angažiranost i inicijativa različitog spektra ljudi, primjerice učitelja u školi, nogometnih trenera, uključenost općine, turističke zajednice Krapinsko-zagorske županije i slično, no vjerujem da bi se trud i dobre ideje dobro isplatili.

POTREBNE INTERVENCIJE

U izvješću iz 1992. godine tvrtke Conex, piše se kako je dvorac došao u stanje koje ne zadovoljava osnovne uvjete stabilnosti i sigurnosti nosive konstrukcije dvorca za njegovo daljnje korištenje. Navodi se kako su nosivi zidovi djelomično oštećeni i međusobno nepovezani u cjelinu kao i problem stropnih konstrukcija koje su dijelom propale. Također, postojeće zatege nisu u funkciji. Prije bilo kakvih pokušaja korištenja objekta, potrebno ga je konstruktivno sanirati, a predlaže se i da se izvedu radovi preventivne zaštite od daljnjeg propadanja.⁷⁷

Kao prijedlog za potrebne intervencije se navodi:

- *„Objekt treba ojačati i dobro povezati u cjelinu, tako da može preuzeti nova seizmička opterećenja. To se može postići izvedbom armiranobetonskog serklaža na vrhu objekta te utezanjem sponama u svim nivoima stropova (kata i prizemlja), izvedbom novih stropnih konstrukcija te međusobnim povezivanjem nosivih zidova izvedbom štapnih ankera.*
- *Sve pukotine u zidovima treba sanirati tako da se postigne cjelovitost zidova (npr. čišćenje pukotina i eventualno ojačavanje trnovima, injektiranje istih, nanošenje novog sloja veziva u sve reške u dubini od cca 5 cm i sl.).*
- *Sve svodove iznad prostorija podruma i prizemlja bit će potrebno ojačati injektiranjem i eventualno novom nosivom armiranobetonskom ljuskom s gornje strane svoda.*
- *Svodove i lukove manjih dimenzija bit će vjerojatno dovoljno samo sanirati injektiranjem.*
- *Pokrov - crijep na objektu postoji i može se predvidjeti njegova zamjena u količini od cca 70%.*
- *Limarija na objektu je najvećim dijelom potpuno uništena i trebat će je potpuno obnoviti.*
- *Drvenarija na objektu postoji, ali je gotovo potpuno uništena, a ostakljenja također nema.*

⁷⁷ Conex, 1992:21

- *U fazi sanacije, potrebno je predvidjeti uređenje i sanaciju objekta od utjecaja voda- kapilarnih i oborinskih.*
- *Sve oborinske vode potrebno je odvesti dalje od objekta,*
- *Drvena konstrukcija krovišta je relativno zdrava i trebat će je samo sanirati na mjestima gdje je potpuno oštećena, gdje je loše riješen prihvat krovnih voda odnosno gdje su deformacije drvene nosive građe veće od dozvoljenih te ojačati vezove (sanacija novom građom - cca 70%).”⁷⁸*

Iako je dio prethodno predloženih intervencija izveden, danas kao da nije. Na krovu postoje oštećenja od udara groma tako da bi se prije svega trebalo to sanirati jer prilikom oborina voda ulazi direktno u dvorac. S obzirom na sve uočene tipove oštećenja od pukotina na zidovima, otpale žbuke, stropova i svodova, trulih greda i stubišta, oštećenja od raslinja koje raste po fasadi, nedostatka žljebova i nezaštićenih otvora, sve prethodno navedene intervencije bi se trebale izvesti, no to bi zahtijevalo mnogo više sredstava radi nedavno urušenog krova, ali i znatno težih oštećenja nego što je to bilo 1992. godine. Naravno, s obzirom na nedostatak namjene, ali i nedostatak senzibiliteta zajednice, postavlja se pitanje isplativosti intervencije jer čemu obnoviti dvorac ako se prethodno ne postave temelji na kojima bi se on mogao kontinuirano održavati što bi proizlazilo iz njegove buduće namjene. Također, ima li smisla postaviti nove žljebove pa da opet budu ukradeni? U kontekstu razmatranja budućnosti dvorca Poznanovca ističe se citat Anđele Horvat:

„Usporedili smo čovjeka s građevinom da podjednako trebaju njegu i brigu, ako se hoće da društveno budu korisni. No razlika je između njih ipak ta, da čovjek kad je na izdisaju gubi bitku, dok neke građevine mogu izdržati dugu agoniju, da nakon toga budu vraćene u službu života. Zar mislimo da to nije moguće s Poznanovcem?”⁷⁹

O potencijalnim namjenama koje su ključne za održivost dvorca će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

⁷⁸ Conex, 1992:21-22

⁷⁹ Horvat, 1981:52

POTENCIJALNA BUDUĆNOST DVORCA

U zadnje vrijeme se ističe slikovit slogan turističke zajednice KZZ pod nazivom *Zagorje - Bajka na dlanu*, gdje bajke nerijetko asociraju na elegantno uređene dvorce i perivoje. Općenito se u kontekstu Hrvatskog zagorja ističe brojnost dvoraca i kurija, no kada bi se uzelo u obzir njihovo stanje i namjena, pitanje je koliko njih je u prihvatljivom stanju s adekvatnom namjenom.

Kao prijedlog namjene dvorca Poznanovca u elaboratu, Horvat, Habunek-Moravec i Aleksić navode:

„Raspored prostorija u unutrašnjosti, veće tlocrtne površine i prostran park oko dvorca, blizina Zagreba i dobra cestovna veza daju ovom spomeniku mogućnost hotelske namjene. A spomenička njegova vrijednost - spomenik od značaja za republiku - imperativno zahtijeva odgovarajuću brigu šire zajednice, kao i odgovornost ne samo lokalnih faktora već čitave republike za njegov tretman i očuvanje. U turističkom razvoju Hrvatskog zagorja, ovaj spomenički kompleks mora naći odgovarajuće mjesto.”⁸⁰

Unatoč predloženoj namjeni, desetak godina kasnije Anđela Horvat piše:

„A u doba sveopćeg turizma dvor tu stoji kao neiskorišteni mrtvi kapital nacije. I trebali bismo odgovor na pitanje: što je skrivio taj dvor odnosno njegov neznani arhitekt da je tome tako?”⁸¹

Nadalje, u kontekstu obnove dvoraca u turističke svrhe koristeći se bespovratnim sredstvima Europske unije nailazim na zanimljiv članak u kojem se raspravlja o kulturnoj baštini balkanskih zemalja i diskriminiranosti RH od strane Europske komisije.

„Poznato je da se u svim europskim zemljama nekadašnjeg tzv. istočnog bloka, nakon uspostave komunizma i nacionalizacije privatne imovine, nije brinulo o zaštiti dvoraca i drugih sličnih objekata zaštićene kulturne baštine. Politički sustav smatrao ih je simbolima prošlog kapitalističkog društva i privatnog vlasništva, koje su bili prijetnja opstanku novog komunističkog društva.”⁸²

⁸⁰ Horvat, Moravec, Aleksić, 1970:80

⁸¹ Horvat, 1981:52

⁸² <https://blagamisterije.com/s-o-s-za-dvorce-razotkrivamo-presuceno-eu-je-potezom-pera-blokirala-obnovu-dvoraca-hrvatske/16014/> (14.8.2018.)

Ono u čemu se vidjela mogućnost za obnovu raznih spomenika su EU fondovi, no i tu razvoj događaja nakon ulaska Hrvatske u EU nije tekao po planu. Navodi se kako je Europska komisija pružala mogućnost korištenja bespovratnih sredstava za obnovu objekata kulturne baštine, ne samo u kulturne svrhe poput muzeja, utvrda, arheoloških nalazišta i fortifikacijskih kompleksa, nego i dvoraca i sličnih objekata u turističke svrhe. Primjerice Poljska je iskoristila tu priliku kod obnova *hotela baština*. Ono što Hrvatskoj nikako ne ide u prilog je činjenica da je Europska komisija malo manje od godinu dana nakon ulaska Hrvatske u EU (1.7.2013.) donijela odluku (17.6.2014.) da se bespovratna sredstva mogu koristiti samo za obnovu u kulturne svrhe, a ne u turističke.⁸³

Naravno da je kulturna svrha primjerenija za spomenike, no jednostavno nije moguće da svi dvorci imaju kulturnu svrhu te je ponekad bolje ikakva nego nikakva svrha.

U kontekstu predizbornih obećanja, Marko Ocvirek je naveo kako planira s novom županijskom vlašću i Srednjom poljoprivrednom školom u Bedekovčini preurediti dvorac u Centar za poljoprivredu i agroturizam i tako iskoristiti postojeći spomenik kulture i poljoprivredne površine. Također, podsjetio je kako je i aktualna vlast prije četiri godine obećala „*dovođenje investitora i uređenja dvorca Poznanovec te pokretanje turističke djelatnosti i izgradnju turističkih kapaciteta na Bedekovčanskim jezerima, što nije realizirano*”.⁸⁴ Naravno, riječi su jedno. To se moglo vidjeti i u primjeru Stubičkog Golubovca koji je od Poznanovca udaljen niti 15 kilometara gdje je Šćitaroci izradio studiju za naručitelja Vilinske poljane, no strogonamjenski kredit se trošio na druge stvari i projekt nije realiziran.

Anđela Horvat već 1981. godine ističe turizam, koji se je danas posebice razvio i poprimio nove kategorije koje mogu zadovoljiti velik dio ljudi. Općenito za spomeničku baštinu se ističe kulturni turizam čija popularnost danas raste.

Prednost ovog kraja je niz sadržaja koji može zadovoljiti turiste različitih potreba. Od raznih manifestacija, baroknih dvoraca, sakralne arhitekture, povijesnih spomenika, pa sve do gastronomskih, rekreacijskih ili zdravstvenih sadržaja čiji korisnici možda neće prvenstveno tražiti određeno kulturno iskustvo, no daljnjim radom stručnog osoblja i nadležnih institucija,

⁸³ <https://blagamisterije.com/s-o-s-za-dvorce-razotkrivamo-presuceno-eu-je-potezom-pera-blokirala-obnovu-dvoraca-hrvatske/16014/> (14.8.2018.)

⁸⁴ <https://www.zagorje-international.hr/index.php/2017/05/03/m-ocvirek-dvorac-poznanovec-preuredit-cemo-u-centar-za-poljoprivredu-i-agroturizam/> (4.8.2018.)

vjerojatno će se i neki od njih odvažiti istražiti ovaj kraj ukoliko na vrijeme dobe potrebne informacije o kulturnim proizvodima ovog kraja.⁸⁵

Također, s obzirom na rastuću popularnost cikloturizma, nastao je projekt *Mreža biciklističkih turističkih ruta Krapinsko-zagorske županije* čiji rezultat je niz biciklističkih ruta koja povezuje najznačajnije lokalitete u Krapinsko zagorskoj županiji.⁸⁶ Također, pohvalna je i činjenica da je u tu svrhu izrađeno web sjedište sa svim informacijama o rutama, kao i mobilna aplikacija gdje su rute prikazane na interaktivnoj karti sa svim informacijama o njihovoj težini, duljini i uputama, a postoje i one kojima je i jedan od odredišta dvorac Poznanovec.⁸⁷

U okolici, posebno u stubičkom kraju koji je susjedni Poznanovcu se u zadnje vrijeme povećava broj smještajnih kapaciteta. Također, ako će se nastaviti nastojanja da se turizam u Hrvatskoj ne povezuje samo s morem i suncem, dvorac Poznanovec bi svakako mogao naći svoje mjesto u kulturno-turističkoj ponudi Hrvatskoga zagorja, no nadajmo se da to neće biti u kontekstu neke turističke ture koja vodi tragovima izgubljene baštine i s nostalgijom se prisjeća bogatstva koje smo imali - ali utjecajem društvenih i političkih prilika i nemara - trajno izgubili.

⁸⁵ Breber, 2016:12

⁸⁶ <http://www.zagorjebike.com.hr/o-projektu> (15.8.2016.)

⁸⁷ Breber, 2016:11

ZAKLJUČAK

Nakon povijesnog pregleda i uvida u sadašnje stanje spomenika otvorila su se mnoga pitanja koja se tiču njegovih estetskih kvaliteta i značaja njegovih prijašnjih vlasnika. Ono što se može jasno zaključiti jest da je dvorac u Poznanovcu trenutačno iznimno ugrožen radi oštećenja od kojih su najteže rupe na krovu, otpali stropovi i žbuke te pukotine na zidovima. Ono što još više doprinosi oštećenjima i prodoru vlage je nekadašnji perivoj koji je toliko obrasao šikarom da čak i iz samog zida građevine raste drvo.

Nakon osvrta na predložene intervencije tvrtke Conex iz 1992. godine, zaključuje se kako bi se sve te intervencije trebale opet izvesti s ciljem konsolidacije građevine. Naravno, postavlja se i pitanje isplativosti intervencija s obzirom na to da dvorac trenutačno nema nikakvu funkciju koja bi mu omogućila dugoročno kontinuirano održavanje.

Nadalje, svakako bi bilo poželjno detaljnije istražiti građu dvorca kako bi se točnije mogle potvrditi i ustanoviti promjene koje je doživio i čime bi se mogao dobiti točan uvid u izvorno stanje, kao i istražiti značaj prijašnjih vlasnika za poznanovečki kraj. Također, predloženi su koraci kojima bi se dvorac mogao približiti lokalnom stanovništvu jer je ono jedno od važnijih faktora u održivosti kulturnih spomenika.

U kontekstu kulturnog turizma, dvorac Poznanovec zasigurno zaslužuje svoje mjesto nekad jednostavnom, ali elegantnom arhitekturom te vlasnicima kojih je bilo mnogo, ali koji su ostavili značajan trag u dvorcu i kraju koji ga okružuje. Naravno, ponekad su iznimno vrijedni spomenici u mnogo lošijem stanju od onih manje vrijednih, primjerice Novi Dvori klanječki što ovisi o trenutnim vlasnicima, njihovim prioritetima, načinima ulaganja i raspodjeli sredstava te ponekad sreći.

Za dvorac Poznanovec jedino preostaje nada da će netko prepoznati potencijal i vrijednost koju on pruža i iskoristiti ga na pravi način za dobrobit spomenika, ali i svih ljudi.

LITERATURA

PUBLIKACIJE

Belošević, S. (1932.), *Zagorskom željeznicom i njezinim pobočnim prugama*, "Narodna Tisakra" B. Svobode, Varaždin.

Belošević, S. (1910.), *Izvešće ob uredovnom djelovanju upravnoga odbora županije, kr. županijske i područnih joj kr. kotarskih oblasti za vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca 1910.*, Tisak Stiflera, Varaždin.

Belošević, S. (1910.), *Izvešće ob uredovnom djelovanju upravnoga odbora županije, kr. županijske i područnih joj kr. kotarskih oblasti za vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca 1909.*, Tiskara Stiflerova, Varaždin.

Belošević, S. (1926.), *Županija Varaždinska i slobodni kraljevski grad Varaždin*, Zagreb.

Breber, B. (2016.), *Etnografska baština stubičkog područja kao kulturno turistički proizvod* [završni rad, mentor: dr.sc. Željka Miklošević], Zagreb.

Dugački, Z. (1942.), *Velika župa Zagorje*, Izdanje Hrvatskoga izdavačkog bibliografskog zavoda, Zagreb.

Horvat, A. (1980.), *Pregled spomenika kulture područja općine Zabok*, "Kaj", I: 67-76, Zagreb.

Horvat, A. (1981.), *Dvorac Poznanovec*, "Kaj", V: 41-52, Zagreb.

Horvat, A. (1970.), *O valorizaciji i kategorizaciji spomenika kulture u kulturno-historijskim muzejima i galerijama* [Izlaganje sa skupa], "Muzeologija", IX: 9-26, Zagreb.

Horvat, A., Habunek-Moravac, Š., Aleksić, N. (1970.), *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske-stanje i mogućnosti njihova uključenja u suvremeni život*, Republički zavod za zaštitu spomenika SRH, Zagreb.

- Jembrih, A. (1997.), *Grofovi Sermage i njihova kulturna, književna i politička djelatnost*, u: *Bedekovčina: stara i plemenita* [ur. Bajaza, Ž.], Općinsko poglavarstvo, Bedekovčina.
- Juranović-Tonejc, M., Radatović Cvitanović, K. (2015.), *Prolegomena o kategorizaciji spomenika kulture*, "Godišnjak zaštite spomenika kulture", 39-48, Zagreb.
- Katalog jubilarne izložbe Društva umjetnosti: drugo izdanje, Prva hrvatska radnička tiskara, Zagreb, 1905., Dostupno na: <http://dizbi.hazu.hr/object/view/kAVRcjropA> (15.7.2018.).
- Krčelić, B.A. (1952.), *Annuae ili historija : 1748-1767.*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti [ur. Majnarić, N.; pr. Gortan, V.], Zagreb.
- Laszowski, E. (1943.), *Sutinsko i Poznanovec*.
- Marković, V. (1995.), *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja*, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb.
- Marković, V. (1997.), *Dvorci bedekovčanskog kraja*, u: *Bedekovčina: stara i plemenita* [ur. Bajaza, Ž.], Općinsko poglavarstvo, Bedekovčina.
- Marušić, T. (2016.), *Naši umjetnici: Željko Kropf*, u: *Hrvatsko zagorje* [ur. Vlasta Horvatić-Gmaz], Kajkaviana, Donja Stubica.
- Obad-Šćitaroci, M. (1991.), *Dvorac Poznanovec*, u: *Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja*, Školska knjiga, Zagreb.
- Peić Čaldarović, D. (1997.), *Plemenitaši Poznanovca u Zbirci heraldike Hrvatskog povijesnog muzeja*, u: *Bedekovčina: stara i plemenita* [ur. Bajaza, Ž.], Općinsko poglavarstvo, Bedekovčina.
- Ritter, N. (1929.), *Jedno lovište u Hrvatskom zagorju*, u: *Lovačko-Ribarski vijesnik* [Alfons Šemper], Zagreb.
- Semple Kerr, J. (2013.), *Conservation plan : A guide to the preparation od conservation plans for places od European cultural significance* [7th ed.], Australia ICOMOS.
- Szabo, G. (1914.), *Dvorovi i plemstvo u kotarima Krapina i Zlatar*, u: *Spomenici kotara Krapina i Zlatar*, Tisak Kr. Zemaljske tiskare, Zagreb.

Szabo, G. (1936.), *Hrvatsko zagorje (Od Zagreba do Varaždina)*, u: *Varaždin i Hrvatsko zagorje*, Jugoslavensko profesorsko društvo, Beograd.

Szabo, G. (1939.), *Kroz Hrvatsko zagorje*, Vasić i Horvat, Zagreb.

WEB IZVORI:

<http://www.vatrogasni-portal.com/news.php?readmore=5181> (15.7.2018.)

<https://mapire.eu/en/> (18.7.2018.)

Bašak, M. (2012.), Dvorac Poznanovec: Od likvidacije vlasnika do spora s državom, u: *Zagorje.com*, dostupno na: <http://www.zagorje.com/clanak/vijesti/dvorac-poznanovec-od-likvidacije-vlasnika-do-spora-s-drzavom> (3.8.2018.)

Mandić, M. (2017.), M. Ocvirek: Dvorac Poznanovec preuredit ćemo u Centar za poljoprivredu i agroturizam, *Zagorje International*, dostupno na: <https://www.zagorje-international.hr/index.php/2017/05/03/m-ocvirek-dvorac-poznanovec-preuredit-cemo-u-centar-za-poljoprivredu-i-agroturizam/> (4.8.2018.)

<https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212&kdId=322589247> (9.8.2018.)

<https://blagamisterije.com/s-o-s-za-dvorce-razotkrivamo-presuceno-eu-je-potezom-pera-blokirala-obnovu-dvoraca-hrvatske/16014/> (14.8.2018.)

ARHIVSKI IZVORI

Izvješće o stanju konstrukcije objekta, 1992., MK, UZKB

POPIS SLIKOVNIH PRILOGA

Slika 1. Elementi konzervatorske studije (Semple Kerr, 2013:3)	2
Slika 2. Tlocrt prvog kata (Marković, 1997.).....	11
Slika 3. Glavno pročelje (MK, UZKB – F, inv. br. 56174)	12
Slika 4. Unutrašnjost, detalj (MK, UZKB – F, inv. br. 56179).....	13
Slika 5. Prva vojna izmjera Habsburške monarhije - Poznanovec, 1783-1784. (https://mapire.eu/en/browse/country/firstsurvey/)	15
Slika 6. Druga vojna izmjera Habsburške monarhije - dvorac Poznanovec, 1865. – 1869. (https://mapire.eu/en/browse/country/secondsurvey/)	15
Slika 7. <i>Priča o Greti Ritter</i> , Željko Kropf (fotografiju poslao autor slike putem e-pošte, 13.7.2018.).....	17
Slika 8. Pred ulazom u dvor auto „KOMZE“; snimio Tihomil Stahuljak, 1945., opis dodan naknadno u programu Adobe Photoshop (MK, UZKB – F, inv. br. 4508, br. neg. I-25-f)	20
Slika 9. Pljačka, 21. 7. 1945. (MK, UZKB – F, inv. br. 51417)	21
Slika 10. Unutrašnjost, soba nakon devastacije (MK, UZKB – F, inv. br. 56181).....	21
Slika 11. Glavna dvorana na I. katu upotrijebljena kao sušionica rublja; snimio Vladimir Bradač, 1953. (MK, UZKB – F, inv. br. 10891, br. neg. I-C-67).....	22
Slika 12. Glavno pročelje, centralni rizalit; snimio Nino Vranić, 1970. (MK, UZKB – F, inv. br. 30372, br. neg. II-7580)	24
Slika 13. Ulaz i oštećenja na krovu istočnog krila (vlastita fotografija)	28
Slika 14. Pogled na glavno pročelje (vlastita fotografija)	29
Slika 15. Pogled na otvore na središnjem rizalitu (vlastita fotografija)	30
Slika 16. Srednji dio glavnog pročelja; snimio Vladimir Bradač, 1953. (MK, UZKB – F, inv. br. 10892, br. neg. I-C-67)	30
Slika 17. Pogled prema glavnom pročelju (vlastita fotografija)	31
Slika 18. Dvorišno pročelje (vlastita fotografija).....	33
Slika 19. Dvorišno pročelje - usporedba fotografija iz 1945., 1970. i 2018. godine (izvori navedeni na fotografiji)	34
Slika 20. Dvorišno pročelje - zapadno krilo (vlastita fotografija).....	35

Slika 21. Skica pretpostavljenog izgleda dvorišne fasade bez prizemne etaže (vlastita fotografija).....	36
Slika 22. Jugoistočni zid- pogled iz unutrašnjosti te iz naknadno dodane prostorije (vlastita fotografija).....	38
Slika 23. Pogled na sjeverozapadnu fasadu (vlastita fotografija)	38
Slika 24. Podrum (vlastita fotografija)	39
Slika 25. Pogled na glavni i stražnji ulaz iz unutrašnjosti (vlastita fotografija).....	39
Slika 26. Unutrašnjost u istočnom krilu (vlastita fotografija)	40
Slika 27. Hodnik i prostorija u prizemlju (vlastita fotografija)	41
Slika 28. Stubište i detalj zida pored stubišta (vlastita fotografija).....	42
Slika 29. Hodnik na prvom katu (vlastita fotografija).....	42
Slika 30. Pogled na ulaz u glavnu dvoranu i glavna dvorana (vlastita fotografija)	43
Slika 31. Prvi kat - pogled na krovnište i rupa na podu (vlastita fotografija)	44
Slika 32. Prikaz formiranja kategorije kulturnog dobra (Juranović-Tonejc, Radatović Cvitanović, 2015.)	46
Slika 33. Prikaz formiranja kategorije postupanja (prioriteta) za kulturna dobra (Juranović-Tonejc, Radatović Cvitanović, 2015.).....	47

POPIS KRATICA

KOMZA - Komisija za sakupljanje i očuvanje kulturnih spomenika i starina

MK, UZKB - Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine

MK, UZKB – F - Ministarstvo kulture, Uprava za zaštitu kulturne baštine - fototeka

PRILOZI

Kronološki pregled

1479. g. - darovnica kralja Matije Korvina Jurju Golcu za imanje Sutinsko

1480. g. - zagrebački kaptol uvodi Jurja Golca u posjede Sutinskog

1487. g. - kralj Matija Korvin ponovno izdaje darovnicu vrhu Sutinskoga po kojoj se Golac opet uvodi

1488. g. - zagrebački kaptol ponovno uvodi Golca u posjede Sutinskog

Golac je imao sina Ivana i kći Katarinu, no kako Ivan nije imao potomke, posjede dobiva Katarina, a njenom udajom za Ivana Forčića de Butina Vas, posjed prelazi u vlasništvo obitelji Forčić.

Ivan Forčić radi nevjere (*nota infidelitatis*) gubi svoja imanja.

1547. g. - kralj Ferdinand I. darovnicom izdanom u Meisenu 4. ožujka daje posjede Ambrozu Gregorijanečkom

1547. g. - Forčićeva sestra Ana ustupa svoj dio imanja u Sutinskom Ambrozu i njegovom sinu Stjepanu

1547. g. - umire Ivan Forčić

1547. g. - Katarina prodaje svoja imanja sinu Ivanu Forčiću mlađem

1548. g. - **PRVI SPOMEN POZNANOVCA**, Ivan Forčić mlađi, 5. srpnja daruje polovicu posjeda svojoj sestri Ani Botki

1573. g. - Stjepan Gregorijanečki zalaže posjede koji su mu pripali po majci

1581. g. - Stjepan Gregorijanečki prodaje svoju kuriju i kmetove u Poznanovcu Ivanu Hrčiću

1585. g. - Stjepan Gregorijanečki zalaže za 800 forinti Ivanu Hrčiću svoj dio u Poznanovcu s kućom, plemićkim dvorom i kmetovima

- 1588. g.** - u posjede Poznanovca se uvodi Krsto Bedeković
- 1604. g.** - Andrija Bedeković daje svoj dio u Poznanovcu Mihalju Selničkom
- 1610. g.** - Stjepan Gregorijanečki opet prodaje svoje posjedu u Sutinskom, Poznanovcu i Bužinu Krsti Bedekoviću
- 1612. g.** - dolazi do nove diobe u Poznanovcu čime Petar Selnički dobiva imanje u Poznanovcu
- 1618. g.** - Petar Selnički odstupa svoj dio u Poznanovcu i Sutinskom nećaku Nikoli Selničkom i njegovoj ženi Kati Zvirčić
- 1619. g.** - Petar Selnički zalaže svoj dio u Poznanovcu Đuri Blažijeviću i njegovoj ženi Elizabeti, kćeri Mihalja Selničkog
- 1637. g.** - Marta Gregorijanečka zalaže svoj dio u Poznanovcu Elizabeti Selničkoj
- 1664. g.** - Katarina Vitez zalaže dvor u Poznanovcu Gjuri Varadinjeju
- 1664. g.** - Marta Puhakovačka pripisuje svoj dio u Poznanovcu mužu Gašparu Manigi
- 1661. g.** - Petar Keglević prima u zalog za 10 forinti šumu Marka Sedaka
- 1682. g.** - Petar Prašinski de Prašno kupuje dijelove u Sutinskom, Maču, Bukovcu, Bankovcu i Gradušću od Stjepana Vučkovića
- 1682. g.** - Petar Prašinski de Prašno kupuje kmetove u Sutinskom od Suzane Šišničke
- 1686. g.** - Petar Prašinski de Prašno kupuje posjede u Sutinskom, Maču, Poznanovcu, Bukovcu, Orehovici i Zadrovcu
- 1695. g.** - Petar Keglević prima u zalog kuriju u Maču od Ivana Horvatića za 150 forinti na 50 godina
- 1696. g.** - Petar Keglević dobiva posjede u Maču od Gasapra Grekšića
- 1746. g.** - Julijana Sermage nasljeđuje od Čikulinija Nove Dvore, Stubicu, Šestine, Harmicu i Krapinu

Petar Prašinski je imao kći Maksimijanu koja se udaje za Petra Troila Sermagea, čime posjed Poznanovec dobiva obitelj Sermage, kao i Sutinsko, Podgrađe, Bistricu te

dijelove u Krapini i Ladanju. Nakon Maksimilijanine smrti, Peter ženi Ana Mariju, udovicu Petra Keglevića, čime dobiva i njegove posjede na Sutinskom i Poznanovcu.

Petar Troilo i Maksimilijana su imali sina Petra Ivana koji je bio oženjen za Josipu Keglević i s kojom je imao sina Henrika. Henrik je bio oženjen za groficu Reginu Oršić.

XVIII./XIX., GRADNJA DANAŠNJEG DVORCA NA PRIJELAZU STOLJEĆA

1809. g. - Henrik Sermage gradi građevnu nad vrelom Sutinskih toplica

1851. g. - Adolf Ritter kupuje imanje Poznanovec i Sutinske toplice od Ota Sermagea

1905. g. - Greta Ritter se pojavljuje u Katalogu jubilarne izložbe Društva umjetnosti u kontekstu škole Otona Ivekovića

1909. g. - Draga Ritter i njena djeca daruju zemljište za izgradnju škole u Poznanovcu

1917. g. - nastojanjem Grete Ritter je prikupljena svota za nabavu novog zvona u kapelici BDM bez grijeha začeta u Sutinskim Toplicama

1925. g. - Nikola Ritter postaje prvi predsjednik vatrogasnog društva u Poznanovcu

1928. g. - Greta Ritter daruje zemlju vatrogasnom društvu za izgradnju spremišta

1929. g. - Nikola Ritter objavljuje tekst u *Lovačko-ribarskom vjesniku*

1935. g. - Greta i Nikola Ritter daruju zemlju da se dogradi vatrogasni dok koji je za vrijeme rata bio zapaljen

1945. g. - UBOJSTVO GRETE I NIKOLE U POZNANOVCU. Velik dio inventara je opljačkan (namještaj, knjige, posuđe, umjetnine, vino). Također, dijelili su se njihovi posjedi.

1945. g. - Republička komisija KOMZA posjećuje dvorac i fotografski dokumentira zatečeno stanje

1948. g. - Anđela Horvat prvi put posjećuje dvorac Poznanovec

1948. g. - dvorac služi kao azil za slijepe osobe (njih 70)

- 1963. g.** - Konzervatorska komisija za valorizaciju spomenika Regionalnog zavoda u Zagrebu ulazi u dvorac i zatiče ga u sasvim neprimjerenom namjeni - kao farmu pilića
- 1970. g.** - tiskan je elaborat *Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske* u kojem se spominje i dvorac Poznanovec s naglaskom na tadašnje stanje i potrebne intervencije
- 1992. g.** - rad se Izvješće o stanju konstrukcije objekta i obnavlja se krovnište
- 2007. g.** - Poljoprivredna zadruga pokušava prodati dvorac koji zapravo ni nije bio u njihovom vlasništvu